

 Dvojna številka!

OMLADINA

GLASILO NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA

R. P. KRIVIC : POLITIKA KOT VEDA □ I. H. Z. : II. UMETNIŠKA RAZSTAVA V PAVILJONU R. JAKOPIČA. HRVAŠKO UMETNIŠKO DRUŠTVO MEDULIČ □ ČRNOGORSKA OMLADINA □ III. NARODNO-RADIKALNI SHOD V LJUBLJANI □ JUGOSLOVANSKO VPRAŠANJE □ 50 LET □ SLOVENSKO DIJAŠTVO □ SREDNJEŠOLSKI VESTNIK □ DIJAŠKA SOCIJALNA VPRAŠANJA □ □ VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST □ □ VESTNIK ZA Ljudsko IZOBRAZBO □ □ □ □ MANJŠINSKI VESTNIK □ RAZNO □ □

□ PONATIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRA □

IZHAJA VSAK MESEC □ STANE LETNE 4 KRONE ; ZA DIJAKE 2 KRONI ; POSAMEZNA ŠTEVILKA 40 VIN. □ □ DOPISI NAJ SE BLAGOVOLE POŠILJATI UREDNIŠTVU NAJKASNEJE DO 20. VSAKEGA MESECA V LJUBLJANO NA BREG ST. 12 □ LE FRANKOVANA PISMA SE SPREJEMAJO □ UPRAVNIŠTVO JE V TISKARNI J. BLASNIKA NASLEDNIKOV V LJUBLJANI, BREG ŠT. 12 □ □ REKLAMACIJE SO POŠTnine PROSTE, ČE IMAJO NA NASLOVNI STRANI PRISTAVEK „REKLAMACIJA“ IN ČE SO ODPRTE □ □ ZARADI REDNEGA POŠILJANJA JE NATANKO NAZNANITI NASLOV IN BIVALIŠČE TER VSAKO IZPREMEMBO BIVALIŠČA □ □ OBLASTEM ODGOVOREN MIHAEL ROŽANEC □ IZDAJA EKSEKUTIVA NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA □ TISK J. BLASNIKA □ □ NASLEDNIKOV □ □

ŠT. 10., 11. LJUBLJANA, JAN., FEBR. LETO VI.

1910

RAZNO.

Na naš shod došli pismeni pozdravi! Pozdravil nas je g. dr. Dermota iz Gorice. V kratkih, jedrnatih potezah je orisal našo najnovejšo slovensko zgodovino g. Hinko Höller iz Nabrežine. Polagoma smo se zbuiali, se jeli zavedati, da smo majhen, a čil narod, kateremu bi morali sijati lepši dnovi, da bi zamogel pokazati svojo žilavo moč življenja. Oprostili smo se tlake in telesne sužnosti, a prinašali smo žrtve za tujce, ki nas tlačijo pod zaščito svoje starodavne kulture. Čas je, da združimo svoje sile, svoje mlade sile, da dosežemo, kar želimo. „Pojdimo združeni potom vztrajnega dela, plemenitega pouka in svobodnega mišljenja naprej: iščimo, najdemo in ljubimo resnico; ker le ta je edini pot — pravičnosti! V tem imenu pozdravljam Vaše zborovanje in kličem: Edini v svoji naobraženosti, odločnosti posvetite vse mlade sile v prosep tlačene svoje domovine! Na zdar!“ Šmartno pod Nurberkom pri Ptuj. — Tovarišem, zbranim z znamenju smotrenega dela, prisrčen in krepek Živijo pošilja France Toplak, kand. med. Maribor. — V mislih sem med Vami, ko se zbira narodno-radikalno dijaštvo na III. shodu. Shod naj utrdi Vašo organizacijo in naj poda mnogo novih impulzov k izvrševanju krasnega programa. — Na zdar! Dr. Ljudevit Pivko, m. p. — V Hněvšíně. — Vážený pánové! — Děkuji Vám srdečně za laskavé pozvání k Vašemu sjezdu a lituji upřímně, že menohu se ho účastniti máje součastně sjezd pokrokového českého studentstva v Hradci Králové, kde jsem účast už přislíbil. Přejí zahóni Vašemu dokonalého zdoru. Otázka řádného vybudování jihoslovanského školství v Přímohi, Korutansku, Štýrsku a Krajíně jěž nás druží ke společnému svornému usilování, a trto kěž je brzo korunováno dokonalým zdarem. Práci Váší, volám srdečně. Na zdar! A jsem Vám přátelskě uctě oddaný prof. Fr. Drtina, říšský poslanec. — Belgrad. — Mi Vam nečemo moći lično doći u bjeli Ljubljanu, ali Vam šaljemo bratski pozdrav i svoje tople želje za najveći uspeh u radu kongresa. Objavite u svojoj resoluciji, da je danas Mladi Slovanski Zavez i veći i jači, i da se sinovi Jugoslavije in Sveslavije sve više udružuju, da se bore za kulturni razvitak svojih naroda, za mir sviju i opštu pravdu, a protivu svake tiranije načega nad slabijim, protivu i najmanje nepravde, protivu najneznatnijeh nasilja. Za ostvarenje te resolucije mi čemo prvi dati svoj rad i za pobeđu u objavljenoj borbi nečemo požaliti ni svojih života. Živelo Jugoslovenstvo, živelo Slovenstvo! Studenti Jugoslovenske književnosti na beogr. univerzitetu. — Pozdrav g dr. Tume pri našamo na drugem mestu.

Bratoma dr. Gustavu in dr. Benjaminu Ipavicu, slavnima slovenskima skladateljema spomenik! Neprecenljive so zasluge, katere sta si pridobila brata Ipavic na glasbenem polju za nas Slovence. Izven strastnih političnih bojov sta nam zapela nebroj pesmic, ki so postale popolna last slovenskega ljudstva, ki so se popolnoma udomačile pri bratih Hrvatih, katere ljubijo vsi Slovani. Oba sta narodna skladatelja. Benjamin nam je podaril prvo slovensko opero „Teharski plemiči“, dasi z ogromnimi žrtvami, iz ljubezni do svojega rodu. Gustavov „Slovenec sem“, naša nova slovenska himna, navdušuje tudi ostala slovanska plemena. Pred nekolikimi desetletji še je vladala neka napetost med Hrvati in Slovenci, ki je sedaj izginila in sedaj vladajo najpristrčnejši odnošaji. K temu sta pripomogla ne malo tudi brata Ipavic s svojimi pesmimi. Vidni znak naše hvaležnosti za njune velike zasluge naj bode spomenik, ki bo stal v Št. Jurju, v rojstnem kraju, pred šolo. Zato se je sestavil poseben odbor v Št. Jurju, ki sprejema darove, katere bode izkazoval v domačih časnikih.

Vse cenj. naročnike „Omladine“

dijaške in nedijaške si usojamo

nujno opozoriti,

da blagovolijo nemudoma poravnati svojo zaostalo naročnino ter jo vposlati po priloženi poštni položnici.

Mnogo naročnikov dolguje svoje zneske še za V. in cel VI. letnik „Omladine“ in vsem tem bi bili primorani, dasi težko, **nadaljno dostavljanje lista brezplačno ustaviti.**

Prosimo torej, da se odzove sleherni gorenjemu pozivu v lastnem in našem interesu, da nam na ta način prihrani nepotrebne stroške in neprijetnosti.

Upravništvo „Omladine“

Ljubljana, Breg 12.

R. P. KRIVIC:

POLITIKA KOT VEDA.

(Primeri Masarykove spise: Konkretne Logik, Študent a politika, Politika vědou a uměním v: Česká politika I. 1, Potřeba pokrokové politiky.)

Ze dolgo je tega kar smo čitali napisano: politika nam je znanost. Obširni pojem politike se nam ni objasnil nikoli. Pozabili pa smo na vse zadnje še nato, kar smo čitali napisanega: kajti od tistega časa je že dolgo. Že zopet mislimo, da je politika politiziranje. Le majhen del slovenskega naprednega dijaštva se peča s politiko znanstveno: oni del namreč, ki se je intenzivno posvetil manjšinskemu delu, bodisi v teoriji, bodisi v praksi.

Ker pa vem, da je še nekaj ljudi, katerim se hoče samoizobrazbe, ki pa od uboge stoinstokrat rabljene besede: samoizobrazba, še niso siti, sem se odločil sestaviti informativen članek o politiki kot vedi, s tozadevno dostopno literaturo.

1. Slišimo vedno, da je treba politike, političnega dela. Politika in politično delo bi bilo pa brez vsakega smisla, če bi ne živela v nas vera — več: prepričanje, da je mogoče vse razmerje, gospodarske in socijalne, kratko: kulturne razmere spremeniti.

Vse se razvija, spreminja. Evolucija. Toda razvoj se more vršiti tudi nazaj. Razvoj še ni vedno napredek. V tem oziru ni na pojmu evolucija ničesar novega. Prepričanje in zavest, da se vrši razvoj in da se mora vršiti naprej — prepričanje, da mora biti v razvoju napredek — to je novo. Danes smo že navajeni, da ob besedi evolucija razumemo tudi vedno napredek. In v tem smislu je ta pojem nov. To prepričanje je dalo našemu mišljenju, našemu življenju, popolnoma novo smer. Naše stremljenje je obrnjeno na bodočnost. V prepričanju, da je mogoč napredek, to je: spopolnjevanje posameznika in družabne celote, v tem prepričanju smo si postavili cilj: pripraviti lepšo bodočnost sebi in zanamcem. K temu cilju spemo zavestno.

V dosego cilja pa nam morajo biti znana vsa sredstva — mora nam biti znana metoda. Metoda je v politiki odločujoča.

Povdarjam še enkrat: znak nove dobe je zavest, da je razvoj in v razvoju, da je in mora biti napredek. Kakor hitro celota — narodna kot politična — pripozna, da je razvoj in zakonitost in pravilnost v razvoju: je pa politika ravno študij tega razvoja.

To je politika kot teorija o politični praksi.

Pojem politika ima namreč dvojni pomen:

a) Je znanstveno proučevanje vseh norm, ki so potrebne za zavestno, kolikor mogoče enotno in konsekventno voditev družbe ter za njen razvoj.

b) Politika pomenja praktično izvajanje politike — teorije.

Pri klasifikaciji ved bi morali politiko uvrstiti v ono vrsto ki nosi naslov: praktične vede. Vsaka praktična veda pa temelji na odgovarjajoči

teoretični in sicer abstraktni. Politika temelji na socijologiji. Vsakdo torej, ki hoče študirati politiko — vedo, mora poznati rezultate socijologije. Potem šele je mogoče temeljito proučevanje politike.

2. V ospredju vsega političnega uvaževanja je pojem: država.

Pojavi se vprašanje: kako je nastala država, zakaj je nastala.

Forma države se je spreminjala, razvijala. Absolutizem v početku; nastaja konstitucionalizem: najvišjo moč ima monarh z zastopniki države, s parlamentom. Konstitucionalizem mora biti stopnjevan v parlamentarizem, kjer večina odločuje.

Ujasniti si treba pojem: kaj je monarhizem. Odkod ima svojo upravičenost, na katere sile se opira. Na militarizem in cerkev. Kakšno je dalje razmerje med monarhom in občani.

Kaj je republikanizem? Monarhizem se spreminja; vedno bolj prevladuje ne le republikansko mišljenje — ne, to ni toliko važno; važno je, da prevladuje vedno bolj demokratično mišljenje.

V tem razvoju namreč ne gre toliko za razvoj republikanizma iz monarhizma, kot za razvoj demokratizma nasproti aristokratizmu.

Demokratizem še ne pomenja republikanizem. Ne! Poglejmo le francosko in ameriško republiko. Ker tam je družba le še na aristokratskih temeljih sestavljena.

Poglejmo, kje vse se pojavlja aristokratizem. Imamo aristokratizem izobraženosti. To daje gmotne ugodnosti. Akademski izobraženi ima dostop kamorkoli. Drugi ne! Seveda je pravilno, da pride v urade samo izobražen človek — a pravilno ni, da izobrazbe nižjim slojem doseči ni mogoče. To je aristokratizem. Demokratična pa je težnja vseučiliških ljudskih ekstenzij: univerza mora biti razširjena na ljudstvo; zahteva se popularizacija vede. Reforma šol.

Dalje imamo politični, gospodarski, socialni aristokratizem. Imeli smo jezikovni aristokratizem. Na Ogerskem je še.

Imamo dalje verski aristokratizem. Duhovnik je bližje Boga kot laik. On ima drugo moralko kot mi. Tega se zavesti je važno! **Kajti le tam je boj proti klerikalizmu nevaren, kjer se vrši v tem demokratičnem prepričanju, da namreč ne potrebujemo posredovalca med Bogom in seboj.** Toda brez vsakega haska je boj ondi, kjer ni tega spoznanja. Tam je ves boj sama fraza: v soboto so sedeli liberalni rodoljubi na deželi v gostilni. Zabavljalo se je na duhovnike. V nedeljo zjutraj so šli taisti v cerkev ter tam položili duhovniku na oltar kronce, da bi bila njihova slabotna duša odkupljena . . .

Imamo dalje aristokratizem spolni. Žena bodi možu brezpogojno pokorna; ona je manj vredna kakor mož. Pravijo, da je suženjstvo odpravljeno. Ne vem, ali se govori tako iz prepričanja, v zaslepljenosti — ali pa zato, ker se to lepo sliši, in govornik, ki besede izreče, se čuti nedosegljivo višje nego celi antični svet Grkov in Rimljanov. Žalostno je to poglavje. Posebnega članka na tem mestu bi zaslužila kapitola o suženjstvu žene. Enotnost članka zahteva, da to preidem; omenim le to, da so se najbolj etični ljudje

naše neposredne dobe postavili za nazor ženske enakopravnosti: Carpenter, Masaryk. To je poglavje, o katerem bi moral premišljevati vsak v duhu in v resnici napreden človek — premišljevati pa tudi politik, kaj bi pomenjala ženska enakopravnost, to nam dajo slutiti lepe, zavidanja vredne gospodarske razmere malega naroda Fincev, Norvežanov, deloma tudi Amerike. Da, bodimo kritiki ženskosti — a bodimo odkriti in pozitivni kritiki. Vemo, da so slabosti — toda pripoznajmo tudi, kdo jih je povzročil, delajmo pa sedaj mi moške za tem, da se zboljša enkrat v prihodnosti vse to.

Iz zgornjega je razvidno, kaj je bistvo aristokratizma. Demokratizem nasproti temu pomenja: enakopravnost, svobodo. Enakopravnost politično, jezikovno, spolno; osvojenje izpod cerkvenega pritiska.

Da bo vse to mogoče doseči, je treba delati. Demokratizem pomenja delo. — Mimogrede bodi še omenjeno, da demokratizem še ne pomenja plebeizem. Saj ti ni zabranjeno stopati intelektualno višje. Saj ti ni zabranjen razvoj. Nasprotno: zajamčen ti je.

(Dalje prih.)

I. H. Z.:

II. UMETNIŠKA RAZSTAVA V PAVILJONU R. JAKOPIČA. HRVAŠKO UMETNIŠKO DRUŠTVO MEDULIĆ.

Samo ob sebi umevno, da so morali za Slovenci razstaviti Hrvatje. Poznali smo dosedaj njih upodabljačo umetnost in njih zmožnost iz tupatam natisnjenih reprodukcij in vobče so ugajala pri nas njih dela. Nemogoče je pa bilo, si vstvariti vsaj površno, skupno sodbo o njih stremljenju in načinu upodabljanja in delovanja; saj je bilo le pičlemu številu izmed nas možno, obiskavati jugoslovanske razstave v Zofiji, Zagrebu, Belgradu. Slovenska in hrvatska razstava so si sledile brzo druga za drugo in še s svežimi domačimi utisi smo si šli ogledovat sosedovo.

Ob popolni nepristranosti moramo napisati, da je bila kvalitativno slovenska razstava pred hrvatsko, na eni, in na drugi strani, da je hrvatska obiskovalcem bolj ugajala, kakor slovenska. Lahko, ker je bila mnogoličnejša kakor naša in obiskovalcem ni bilo treba posluževati se raznih umetnosti, da bi dobil sliko pravilno v oko. Možnosti in zakaj-zato-jev je dosti, a končno se ljubljanskih poklonov razveseljujejo tudi „Über Land und Meer“, „Gartenlaube“ in slično. —

Delovanje umetnikov-sosedov je zelo različno od naših. Naglašalo se je večkrat, da je eden glavnih razločkov med obema razstavama veliko večja gibčnost v ustvarjanju, in več — Evrope na hrvatski strani. To je neoporečno, a v toliko pomanjkljivo povedano, ker bi se po našem mnenju umetniška Evropa za tako reprezentanco dvorljivo namrdnila. — Razven Rašice ni razstavil nihče, ki bi s toliko ljubeznijo gojil svoje barve, služil

le njim in — stradal za nje, kakor to delajo naši. V slovenski razstavi je kraljevala barva kraljevsko, brezobzirno, samovoljno; Hrvatje so jo stisnili v meje salonske etikete. Posreduje jim pri njih kompozicijah in redka so bila dela, ki bi nas očarala v barvnem oziru; nasprotno, koliko je bilo platen, na katerih se je barva očitvidno upirala zlorabljanju. Figuralika in poslikani iz — glave — prizori so prevladovali; v naravi študiranih krajskih slik bi brez Rašice popolnoma pogrešali.

Razstavilo je to pot 20 umetnikov. Prvo darilo je zaslužil pač kipar Ivan Meštrovič. Izmed slikarjev mu ne moremo primerjati nobenega, ki bi se odlikoval v notranji sili, v globokosti umevanja svojega dela, v estetskem oziru in v pridnosti v toliki meri, kakor on. Njegovo duševno vstvarjanje ni od tega sveta in v popolnem nasprotju z našim Bernekerjem. V vroči fantaziji kleše v mramor porojene linije, harmonijo, mir in naziva svoje sanje s „Spomini“, „Slepčem-goslarjem“, z „Glavo starčevu“ in „Adamom“ itd. Njegova dela so lahka, monumentalna, naštudirana; anatomijo spoštuje in tira do skrajnosti: za las naj bi šel tja ali tam dalje in ravnotežje bi bilo porušeno. Občudovati moramo pred vsem pri njegovih delih smisel za enostavno; z najmanjšimi sredstvi dosega največji učinek; na orjaškem in klasično lepem torsu „Miloš“ je dobro dokazal, kako daleč segajo njegove zmožnosti. Nadarjenemu in simpatičnemu umetniku moramo želeči le kar največ uspeha ob uveljavljanju dela in imena pri izbirčni Evropi.

Za Meštrovičem stremi kipar Tomo Rosandić, kolikor smo mogli razvideti iz njegovih razstavljenih del. V figuraliki zaostaja precej za prvim. Najbolje je bil dokazan Rosandićev zaost nek za Meštrovičem v reliefu „Junak“. S hrbtom proti gledalcu obrnjen moški objema konjsko glavo. Celo modelirano morje mišičevja nosi ta „Junak“ na hrbtu, a kljub temu nismo občutili v njem nikake sile, nobene moči. Moški akt „Dar“ se je zdel, da je — vsaj v zgornjem delu — radi čudno pretiranega mišičevja brez kože. Manjka Rosandiću pri figuraliki tistega čuta za malo in enostavno, ki dela ravno Meštroviča tako velikega. V upodabljanju glav pa hodi s polnim korakom ob Meštroviču. Glava „Mladega človeka“ iz temno sivega in črno zrnatega splitskega granita in glava „Starca“ iz črnega marmorja so bile splošno občudovane.

Branislav Dešković modelira živali v njih stanju in gibanju. Veliko je v teh delih posrečenega, dobro nakazanega, trenutnega — seveda na drugi strani, predvsem v očigled težki nalogi, tudi dokaj ponesrečenega. A z marljivim študijem se dajo odpraviti tudi take napake; vsekakor so bila njegova dela zanimiva.

Duković in Rendić sta razstavila po eno delo, kar oceno o njihovih zmožnostih onemogočuje.

Zgoraj napisane, strožje naše besede so bile namenjene največ na račun slikarjem. Ne raditega, ker niso skrajno moderni, ker ne slikajo z lopatico in ne prečepe od jutra do večera s paleto pod milim nebom — v plein-airu. Ne. Ampak, ker je ta razstava pokazala premalo ljubezni do

stvari same — naj je že potem kakršnakoli — premalo poglobljenja, premalo resnosti in preveč pehanja za efektom pri občinstvu.

Vlaho Bukovac je profesor in je razstavil temu svojemu poklicu umerjenih osem del, zvečina portretov. Dela so dobro risana — in to je vse: kajti notranjega življenja iščemo zastoj, glave se zde brez lobanj, meso brez krvi — kakor da bi bila vsaka stvar zase izstrižena in prilepljena na platno. Malo več snovnosti in veliko več efekta je bilo pri celotnih ženskih aktih „Vroča kopelj“ in „Nedolžnost“. V demonstrandum estetskega okusa profesorja Bukovaca bi bila najprimernejša slika „Konavočića“; kdor jo je videl, si mora biti o vsem na jasnem.

Comt. Zoe de Borelli Vranska je razstavila par izbornih karikatur, dela, katera smo že videli v tujih umetniških revijah; karikature so originalne in imajo v sebi veliko zdravega humorja. Lepe zmožnosti je pokazala comt. Borelli tudi v ostalih študijah.

Jakšić Hora je imela razstavljene tri slabe diletantske pejzaže, Katunarić Ante dvoje takih stvari, Mijić Karel troje, Kokotović Dušan eno in Krainer Radivoj se je predstavil poleg svojih z vsemi napakami Bukovaca.

Tomislav Krizman je imel 12 več ali manj dobrih radirung, med njimi lepe „Bosanske motive“, pokvarjene s koloriranjem.

Miho A. Marinković je bil eden zanimivejših slikarjev; ima čedno fantazijo in tudi smisel za barvo, kar je pokazal na „Lastnem portretu“. Njegovo delo je ilustrativnega značaja: naslika „Namišljenega bolnika“ z morilnim ozadjem, mrtvaško „Bolnico“ z rumenimi rožami, mističnega „Luciferja“, blazni „Obup“, „Veselega favna“ — skratka, ilustrira bolj ali manj srečno.

Virgil Meneghello-Dinčić je razstavil fantastično „Golgato“ v živih, v gornjem delu kričečih barvah, dobro študijo dekliške „Glave“ in slab portret dr. S-a.

Mnogovrstno delaven je Mirko Rački, v umetniškem kakor motivnem oziru. Komponiranje mu gre lepo izpod rok — le ko bi bilo z barvo isto! Stvari, ki se zde delane v naravi, so že tako pomanjkljive, da nas motijo v sodbi, ki jo hočemo izreči v dobro umetniku. Med tem, ko so se nam njegove krajine naravnost upirale, smo bili veselo presenečeni ob „Peklo“, ki zasluži med slikami prvo mesto. —

Marko M. Rašica nas je s svojo kolektivno razstavo — iznenadil, da ne rečemo razočaral! Ako si hoče umetnik priboriti dobro mnenje s kolektivno razstavo svojih zmožnosti, pokaže navadno svoje najboljše, najresnejše stvari. Rašica se za to ni potrudil. Večinoma za dlan velike škeice nam niso razkrile njegovega talenta; par nametanih barvnih lis učinkuje semtertja res efektno, a to je za resno stremečega umetnika vsekakor premalo. Vendar je Rašica edini, ki podreja barvi vse drugo, slika lahko, tudi nametano; čudno se nam le zdi, kako je mogel spričo v resnici lepih del „Hercegovskih motivov“, „Mrtvega morja“, vrlo dekorativnih „Pinij v somraku“ in par drugih dobrih platen zagrešiti „Junakov grob“, „Ciprese po dežju“, „Hram samote“, „Portretno študijo“ mademoiselle M-e.? Tudi za ostale

slike in študije bi bilo bolje, ko bi bile ostale doma. Precej iznajdljivosti je podane v risbah. Radi velikega ravnotežja med dobrim in slabim, ne moremo o bodočnosti Rašice ničesar domnevati; ali ostane tako, ali se kam nagne — ne vemo.

Ivan Tišov je pokazal dolgočasno, pobarvano kompozicijo „Bogočastje“ in sliko „Pod javorjem“, ki ima za plein-air oddelek premalo življenja, za dekorativni pa je vsega preveč na njej; vendar nam je zelo ugajal motiv sam po sebi. Oboje del nam kaže teatraličnega komponista in dobrega risarja brez moči.

Angjeo Uvodič s svojimi „Bragozzi“ in z „Jesenjo“ ni zadel na očitek.

Slednji — po alfabetu — Emanuel Vidović je kakor dvorezen nož, na eni strani brušen, na drugi top. Z malimi na karton slikanimi „Študijami“ se nam je na mah priljubil; ne moremo pa tega — žal — trditi o ostalih delih, ki izražajo le eno: hlastanje po razpoloženju in učinku. Ako bi v ta namen razstavil le dvoje del, bi ga občudovali. Tako pa imamo pred seboj vrsto enakih platen, le vedno pod drugim steklom: sedaj rumenorožnatim potem vijoličastim, sivim itd. Škoda, da se je Vidović vdal taki enostranosti, ker bi lahko s poštenimi, luči in mraku polnimi krajinami in marinami, ustvaril boljša in opravičljivejša dela kakor so bila ta; zmožnosti za to je pokazal v „Študijah“.

Taki približno so bili naši vtisi na hrvatski razstavi „Medulića“. Seveda velja vse tu napisano le za to, kar je bilo razstavljeno. Veliko je še hrvatskih umetnikov, ki topot niso bili zastopani. Pa prihodnjič! Upajmo in želimo, da v najkrajšem času še dobimo srbsko in bolgarsko umetnost v pogled; s tem bi bil odpravljen že lep kup krtin na polju našega nepoznanja jugoslovanske umetnosti.

ČRNOGORSKA OMLADINA.

(Hrvatski Djak).

Dandanes ni na celem svetu nijedne omladine, ki mora boriti težjo borbo, nego črnogorska. To bo vsakemu takoj jasno, ko zve — da se ne more govoriti o črnogorski omladini v Črni Gori, ker je vsa brez izjeme izven Črne Gore, v tujini, in samo ta fakt, da se vsa nahaja do konca svojega študija v tujini, zadostuje, da se oriše borba, katero mora zdržati črnogorska omladina.

Vsled zanikarnih političnih razmer in despotske vlade v Črni Gori je ostala prosveta na najprimitivnejši stopnji. Nobenih šol ni bilo v deželi, kjer bi si zamogla pridobiti ukaželjna znanja in se sposobiti za prosvetno delo v svojem narodu. Toda česar ni bilo v deželi, si je začela iskati črnogorska omladina drugod. Raditega so bistrumnejši mladeniči zapuščali takoj po končani ljudski (osnovni šoli) svojo domovino in se šli šolat v tujino.

Če se premisli, da je Črna Gora skozinsko poljedelska in živinorejska in da ni jeden od sto Črnogorcev v stanu dati svojega sina v tujo šolo, je jasno, koliko borbo so morali voditi oni siromaki, ki so se morali sami šolati brez katerekoli pomoči.

Deželi, v kateri so šli črnogorski dijaki nadaljevat šole, sta bili Hrvatska in Srbija. Bili so slučaji, da se je nekateri podal tudi v Bolgarijo, ali teh je malo.

V začetku je bilo število teh mučenikov manjše, toda pozneje je naglo rastlo. L. 1905. je znašalo samo v Belgradu število učencev iz Črne Gore ravno 17% vseh. To je veliko število za Črno Goro, če vzamemo v pošt, da jih je mnogo več v notranji Srbiji, po Hrvatski in Slavoniji.

Izmed teh črnogorskih dijakov se je polovica šolala izključno s svojim delom. Mogoče bo mnogim čitateljem nejasno, kako se zamore dijak iz prve gimnazije sam vzdrževati brez vsakršne pomoči. Toda to hočem pojasniti. Črnogorski narod je navajen, da se bori v večni borbi s Turčinom in tekmuje v junaštvu. Mnogo pomeni za črnogorskega otroka, če mu pravi tovariš: „Moj je otac bolji bio od tvoga“.

Ko je nehal vojni klic, ko se niso več mogli Črnogorci odlikovati na bojnem polju, so se začeli polagoma drug drugemu bližati in se izjednačevati. Ponosnejšim Črnogorcem ni bilo to nikakor po godu, in da bi ne bil sin vojvode enak sinu seljaka, je poslal sina v šolo. Toda niti ta niti priprosti seljak ni bil v stanu šolati sina na svoje stroške in otrok je bil prepuščen sam sebi in svoji usodi.

Kako se šola črnogorski dijak v tujini, razvidi čitatelj najbolje iz sledečega primera. L. 1901. se javi upravitelju električne tvornice v Belgradu neki fantek v 12—13 letu in ga zaprosi, da mu da v tvornici ponočnega dela. Osupljen se je začudil upravitelj. Kako naj da takemu detetu dela v tvornici! Na vprašanje, odkod da je in mari nima nikogar, ki se zanj briga, mali odgovori: „Jaz sem, gospod, rodom iz Črne Gore, tu v Belgradu sem se vpisal v prvi razred gimnazije, a nikdo me ne vzdržuje. Roditelji pa niso v stanu, da bi me vzdrževali, in jaz sem prisiljen na delo.“

Tedaj je upravitelj osorno odgovoril: „Zakaj pa ne greš k rokodelcu, če te nikdo ne vzdržuje, ker brez denarja, moj dečko, se šola ne uči“.

Deček mu ni nato ničesar odgovoril, ampak je šel s solznimi očmi dalje. Ta otrok je bil M. N., st. prava v Bernu sam, ki sedaj tam študira pravo, in se zdržuje s poukom v francoščini.

Omladina, ki zabije veliki del svojega časa v kavarni in za biljardovo desko, ne bo mogla pojmiti te gigantske borbe siromašne črnogorske omladine.

Kar pa je bilo najhuje, je žalosten dogodek, da so hiteli črnogorski mladeniči po težki borbi, po zvršenih šolah v objem majke domovine — in tam našli — zaprta vrata.

Despotski režim v Črni Gori ni trpel naobraženih ljudi, in kdor se ni mogel vpogniti in sprejeti jarma, ki so mu ga — z dovoljenjem, da se vrne k svojemu ognjišču — vesili na vrat, si je moral s tužnim srcem iskati — drugo domovino.

In tako so se začele zbirati čete črnogorske emigracije. Koliko gorja in boli se je le moralo spomniti srce mladeniča, ki se je celih dvanajst do petnajst let potikal po tujini v šolah, da posluži svoji domovini — a sedaj so mu njena vrata — zaprta!

Preganjana omladina se je začela zbirati v večje kroge in tako se pojavi l. 1909. v Belgradu „Klub črnogorske omladine“.

Klub je zbral okoli sebe vso črnogorsko omladino in je začel nato prav živahno delovati, da se poruši despotski režim v Črni Gori in se da narodu ustava. Omladina je napredovala v svojem delu in njenemu delovanju se ima Črna Gora zahvaliti, da je dobila l. 1906. ustavo, Tu še moram tudi pripomniti, da so sledili omladini tudi uglednejši politični boritelji, katere je črnogorska vlada gonila iz dežele radi njihovih demokratičnih načel, in je tako dobivalo delo omladine mnogo realnejšo podlago in bolj odrejeno smer. In ko je dobila Črna Gora l. 1906. ustavo, je pohitela vsa črnogorska omladina v svojo domovino.

Črnogorska inteligenca — prejšna omladina — imajoča jako zaslombo v sedanjí omladini in v narodu, je začela energično delati na preporod dežele.

Toda onemu, ki je vladal čez 40 let despotski, ni bila ustavnost po godu, na katero je bil svečano prisegel in zopet je pograbil oblast v svoje roke.

Veliki del inteligenca, in med njimi tudi dosti omladine, je zaprl vladar Črne Gore.

Toda črnogorska omladina ni opustila borbe. Razvila jo je celo kolikor mogoče bolj, mnogo bolj energično. Da bi olajšala kolikor toliko mlajšim generacijam študije, je organizirala v Belgradu podporno društvo s pomočjo prostovoljnih doneskov in to društvo vrši danes v zadovoljivi meri svojo dolžnost.

Ni nobene omladine na svetu, ki se bolj aktivno udeležuje politike svoje dežele, kakor črnogorska, in nobena omladina ne pretrpi toliko muk in napa za svojega šolanja, kakor črnogorska.

V celi Črni Gori je bila do lani samo jedna gimnazija in ta — četverorazredna, in na ta način se morajo vsi Črnogorci šolati v tujini.

Težko je opisati, koliko muk da morajo prenesti za časa svojih študij.

Hrvatska in ostala srbska omladina bi morala videti — koliko muk prenašajo njihovi bratje, in trebalo bi jim kazati za nje malo več zanimanja — in takrat nam tudi ne bodo mogli tujci potujčiti našega rojenega naroda.

Victor.

III. NARODNO-RADIKALNI SHOD V LJUBLJANI V DNEH OD 16. DO 19. SEPTEMBRA 1909. (DALJE).

PRVI DAN SHODA.

Nato sledita referata: Lev Brunčko „Narodno obrambno delo“ in Ivan Mačkovšek „Statistični problem Slovencev“. Z napetostjo in pozornostjo,

katero zasluži vsako enako za naš narodni obstoj prevažno vprašanje, so sledili poslušalci posameznim izvajanjem. Referata izideta v posebni brošuri in jih zato ne prinašamo.

V debati je omenjal Čeh Hanzík češke manjšinske razmere. Starešina dr. Fettich-Frankheim se je zavzel za privatno ljudsko štetje, Ribnikar pa je povdarjal pomen delavskega vprašanja. Izmed zastopnikov „Družbe sv. Cirila in Metoda“ je g. pot. uč. A. Beg pozivljaj navzoče, da pomagajo in sodelujejo pri sestavi narodnega katastra.

* * *

Zvečer se je vršil veliki koncert v „Narodnem domu“ na čast udeležencem shoda. Dvorana se je napolnila odličnega ljubljanskega občinstva. Med posameznimi točkami, katere je proizvajala „Slov. Harmonija“ so bile napitnice. Otvoril jih je t. Korun in napil ljubljanskemu občinstvu. V imenu mesta Ljubljane in narodno-napredne stranke je pozdravljaj g. župan Hribar. Burno je bil pozdravljen med koncertom došli tržaški prvoboritelj posl. dr. O. Rybař. Vrstile so se še druge napitnice Hrvatov, Srbov, Čehov, Bolgarov in druge.

DRUGI DAN SHODA.

Ob pol 10. uri otvori tov. predsednik Korun zborovanje, pozdravlja drž. poslanca Rybařa in prečita došle pozdrave. Nato sledi njegov referat

o jugoslovanskem vprašanju. *)

V reševanju jugoslovanskega vprašanja se še zmiraj prav malo zavedamo, da ga zamoremo rešiti edino mi sami; k samopomoči nas silijo skrajno neugodne politične razmere. Država s svojim nemškonacijskim režimom nas seveda ne bode podpirala, ampak nasprotno nas le ovirala.

Jugoslovanski narodi se poznamo v toliko bolj, čim bližje smo vsled zemljepisne lege. Mi Slovenci smo s Hrvati, zlasti v zadnjem času, v prav ozkih stikih, s Srbi v slabših in z Bolgari skoraj — v nobenih.

Kulturno stališče. Dosedaj in deloma še zmeraj premostrivamo jugoslovansko vprašanje s političnega stališča. To je velika napaka, ker smo ravno politično preveč raztrgani. Bolje in v prvi vrsti pride v poštev kulturno delo, kulturna jugoslovanska enota. V tem nas podpira in nam da upa v veliko našo bodočnost čut, da smo eni. Širiti moramo med seboj najprej spoznavanje drug drugega. Študirati moramo svoje dobre lastnosti, skupne in one posameznih rodov in pozabljati tudi ne smemo svojih napak, da jih tem lažje iztrebimo.

Na literarnem polju se moramo združiti slično Veliki Nemčiji in Italiji. Med Hrvati in seboj smo že pričeli. Hrvatska Matica izdaja tudi slovenske in Slovenska hrvatske knjige. V precej tesnih zvezah stoje tem bolj posamezni profesorji, glasbeniki in zdravniki. Predali slovenskih, zlasti dijaških listov se odpirajo Hrvatom in obratno.

*) Ekscerpt. — Opomba uredništva.

Premalo pa stoje v stiku učitelji. Naloga prihodnjih bodi ustanovitev učiteljske zveze. Če pa ni mogoče združiti vsega jugoslovanskega učiteljstva, ker tega ne dopuste politične razmere, pa se naj prirejajo tem bolj pogosti sestanki.

Žalostno sliko nam nudijo naši časopisi z delom za jugoslovanstvo. Zanima jih vsaka najmanjša politična zadeva, kulturno delo naših jugoslovanskih bratov pa ne omenjajo. Zato ni prave vzajemnosti med Jugoslovani.

Omeniti je treba tu tudi naše razumništvo, ki se odlikuje s precejšno brezbriznostjo in nepoznanjem jugoslovanskih razmer. Pa tudi ni drugače mogoče. Le pogledjmo v tem oziru Ljubljano, naše kulturno središče. V kavarnah najdemo nebroj nemških, boljših in slabih časopisov, ne morejo pa nam postreči s hrvatskimi, srbskimi ali bolgarskimi. Naše razumništvo se skoraj nič ne zanima za kulturna stremljenja, za napredek jugoslovanskih narodov.

Mnogo bi pripomogle razvoju jugoslovanstva skupne razstave in sestanki, kjer bi naj bili vsi jugoslovanski rodovi zastopani. Na ta način bi se najbolje med sabo spoznavali.

Združenje ovira razlika verskih izpovedanj. Duhovniki izrabljajo svoj vpliv na ljudske mase, netijo sovraštvo, da le dosežejo svoj cilj, mesto da bi vršili svojo svečeniško dolžnost.

Še slabše je na gospodarskem polju, tu nas čaka ogromno delo. Ustvariti si moramo svojo lastno veleobrt, veleindustrijo in veletrgovino, ker tu smo še popolnoma odvisni od Nemcev, oziroma Italijanov. Združiti nam je treba jugoslovanski kapital, da dosežemo svojo gospodarsko samostojnost; če nam pa to ni dovolj, pa iščimo pomoč pri severnih Slovanih.

Omejili bomo na ta način izseljevanje, zaslužka in kruha bo doma dovolj.

Dijaško stanovsko stališče. Dijaštvo se je dosedaj precej redko sestajalo. Shod v Belemgradu l. 1904. je bil le informativen. L. 1906. je bil sestanek v Zofiji. A tu se je razpravljalo politične zadeve, pozabilo se je na gospodarske.

Naša društva morajo stopiti v tesno zvezo z ostalimi dijaškimi društvi jugoslovanskimi. Stike si moramo ustvarjati po avstrijskih vseučiliških mestih Dunaju, Gradcu, Pragi, kakor tudi v Zagrebu, Belgradu in Zofiji. Širimo posebno med seboj svoje dijaške publikacije.

Hrvat I. N. Novak govori približno, da je zadobilo jugoslovansko vprašanje mnogo konkretnije oblike, nego ga je imelo dosedaj, da zmiraj bolj zapušča teoretska tla. O čem smo teoretsko razpravljali, hočemo presaditi v življenje, mi mlada generacija. Pritisk narodnega sovraga nas sili k skupnemu delu. Jugoslovanska ideja je prihajala tudi v zgodovini zmeraj bolj in bolj na površje. Dobivala je posameznim dobam primerno zunanost. Ne delamo danes več na to, da se imenujemo vsi Jugoslovani z enim imenom, kakor so to hoteli naši predniki. Mi hočemo vsakemu narodu ohraniti individualnost, a naša metoda je svobodomiselnost in demokratizem.

Govornik se nikakor ne strinja z besedami g. dr. Tume*), ker socialna demokracija zavzema stališče razredne borbe, medtem ko še nimamo niti najprimitivnejših pravic.

Naše delo mora biti v prvi vrsti kulturno, mora stremiti po vzajemnosti v umetnosti in književnosti. V vseučiliških mestih se naj ustanove jugoslovanske zveze s čitalnicami, knjižnicami in goje predavanja, da se spoznavamo.

Skupno moramo v narodnoobrambnem oziru reševati v to spadajoče zadeve, kakor v Istri in Trstu: Slovenci in Hrvati, na Ogrskem: Srbi, Slovenci in Hrvati, v Bosni in Hercegovini: Srbi in Hrvati, v Macedoniji: Srbi in Bulgari.

Potrebo edinosti že čutijo klerikalci sami, saj že škilijo na Hrvaško. Govor konča z besedami Gumpłowicza: nil desperandum (o jugoslovanski politični bodočnosti).

Srb Gjuro Orlić analizira racionalno jugoslovansko idejo. Njeno silo dokaže z zgodovinskimi dejstvi. Še zmeraj so se znali posamezni rodovi zjediniti, in se boriti skupno proti razkrinkanemu nasprotniku. Kako umetno se je n. pr. insceniral razpor Srbov in Hrvatov v banovini. Divide et impera je bilo načelo grabežljivih nemških in ogrskih politikov in Židov. Pa nazadnje je zadel vihar fiste, ki so ga sejali. Težiti moramo za tem, da izgladimo cerkvene, zgodovinske in kulturne razlike. Začeti moramo mi, jugoslovanska omladina.

Glede cirilice in latinice je mnenja, da bi lahko obe bile pri nas v rabi, kakor pri Nemcih gotica in latinica. Svoja izvajanja, ki so precej slična onim g. Novaka, končava: jugoslovanska solidarnost je potreba napredka Jugoslovena, ali če samo onda napredovati, ako bude demokratska in slobodoumna.

Bolgar Vakavčiev pravi, da ostali Jugoslovani premalo poznajo Bolgare in se zanje zanimajo. Učiti se moramo vse slovanske jezike. Jugoslovansko vprašanje obravnava z bolgarskega stališče in omenja odnošaje Srbov in Bolgarov.

Tov. Novačan: Res so se dosedaj vsa jugoslovanska plemena razvijala pod zapadnim in iztočnim kulturnim vplivom, vendar je vsako ohranilo svojo individualnost. Predlaga, da se izdajo poljudna dela slovenska v cirilici, da se je na ta način lažje priučimo in je to predpogoj za učenje ruščine, ki bi morala biti nam to, kar je Francozom, Angležem in drugim narodom. Nadalje govori o ugodnem uplivu domače kulture na narodov karakter. Zahteva, da se po šolah uči več jugoslovanske literature, da zadobimo jugoslovanskega heroizma.

Srba iz kraljevine Popović in Gjorgjević govorita o slovanski misli v Srbiji in odnošajih med Bulgari in Srbi.

Tov. Šmalc poziva, da posečamo hrvaške šole in obratno. Predlaga za to poseben odbor.

*) Glej njegov pismen pozdrav. — Opomba uredništva.

G. Škerl (tajnik Narodne Delavske Organizacije) govori v imenu tržaških Slovencev. Višji krogi imajo malo smisla za kulturna vprašanja in zato jih najdemo v internacijonalnem klerikalnem taboru. Treba je iti med narod in ga dvigati. Socijalisti pa vodijo mase v fanatizem in ne dvigajo medtem njihove izobrazbe. Omenja Bosno in Hercegovino, kjer hočejo tujci izrabljati narod in ga pustiti v divjaštvu in nekulturi. Požuriti se moramo, da rešimo brate, da se ne bo po 50 letih glasila ista žalostna pesem kakor pri nas Slovencih. Govori za narodne svete.

Tov. Černič govori o trializmu in emancipaciji od Nemcev.

Čeh Hanzík o slovanskem delovanju češkega dijaštva.

Hrvat Novak odgovarja tov. Černiču, da bi Avstrija ne hotela Jugoslavije, če bi ne bilo to za njen dobrobit. Za nas se ne briga. Trializem je omamljiva vada, ki bi naj nas uspavala. Za vsiljevanje trializma od Avstrije lahko mirne duše rečemo: Timeo Avstriacos et dona ferentes.

Nato še govori Srb Mijuškovič.

Sklepno besedo ima prvi referent tov. Korun, ki reasumira izvajanja debatantov: Dasi so nazori glede pravnopolitične strani jugoslovanskega vprašanja zelo različni, smo si v tem vendar vsi edini, da je skupnost možna na kulturnem in gospodarskem polju. Vsaj elementi, ki so enakih političnih nazorov, naj se združijo; n. pr. vse jugoslovanske napredne stranke. Ob tej priliki polaga govornik Srbom, Hrvatom in Bulgarom na srce, da se naj pridno bavijo z našimi slovenskimi razmerami, zlasti z našim narodno-obrambnim bojem. Zgodilo se je namreč, da hrvatski dijak ni vedel, da sta „Südmark“ in „Schulverein“ napadalni društvi. Zgodilo se je celo, da je prinesel neki hrvatski klerikalen list inserat „Südmarke“. Sicer so to redki pojavi, vendar bi se ne dogajali, ako bi se naši jugoslovanski tovariši bolj bavili z našimi razmerami.

Popoldne istega dne je referiral tov. Zorman

o umetniški vzgoji. *)

Za umetniško vzgojo je treba skrbeti že v otroških letih. V to bi bila poklicana šola, da že pri otroku vzbuja estetski čut in smisel za umetnost. To se, žalibog, ne dogaja, ker manjka večkrat tudi učitelju umetniške izobrazbe. Naravno je torej, da ne more biti slovenski dijak umetniško globlje izobražen. Tudi naše ljudstvo ima malo ali nič umetniškega čuta. Po njegovih sobah vise slike raznih fabriških produktov, ki nimajo z umetnostjo ničesar opraviti. Umetniški čut bo treba vzgojiti, kar je možno. Združijo se naj v to vsi poklicani faktorji in naj posvetijo temu vprašanju vse svoje moči. Tudi v našem ljudstvu moramo enkrat vzbuditi smisel za umetnost, ako hočemo biti res kulturni narod.

V debati predlaga starešina Ribnikar, naj bi se ustanovila nekaka zadruga, ki bi imela namen pospeševati umetnost in jo demokratizirati.

*) Navajamo le glavne misli. — Opomba uredništva.

Odločno mu nasprotuje tov. Šmalc. Umetnost je že sama na sebi nekaj aristokratskega, se ne da demokratizirati, najmanj pa potom zadržati. S tem je bila končana zadnja točka dnevnega reda.

* * *

Zvečer se je vršila proslava štiridesetletnice „Slovenije“. Na Dunaju se je vršila interna slavnost, medtem ko je bila ta namenjena starešinam, ki so se je udeležili polnoštevilno. Navzoča sta bila državna in deželna poslanca župan Ivan Hribar in dr. O. Rybař, deželni poslanci: dr. Oražen, dr. Švigelj, dr. I. Tavčar, dr. Triller, dr. Wilfan in dr. Kukovec. Govorili so tt. Sovré, Brunčko, Krivic, Čeh Hanzík in dr. Izmed starešin pa: dr. Grošel, dr. Kukovec, dr. Molé, dr. Rybař, dr. Tavčar in dr. Triller, Vladala je med mladimi in starimi ves večer prisrčna in neprisiljena zabava, menjavali so se razni spomini. Došlo je več brzogovnih pozdravov, med temi čeških vseučiliških profesorjev Drtine, Foustke in Masaryka.

TRETJI DAN.

Ob pol 11. uri dopoldan se je zopet zbralo vse dijaštvo v dvorani hotela „Tivoli“. Ta dopoldan je bil določen, da se še enkrat pregleda delo in čitanju resolucij, katere smo prinesli na prvem mestu poročila.

Po soglasno sprejetih resolucijah se spominja tov. predsednik narodnih mučnikov Adamiča in Lundra. Zakliče jim trikratni: Slava!, čemur se odzovejo zborovalci stoje. Nato izreče zahvalo vsem, ki so pripomogli k toli sijajnemu uspehu našega shoda, v prvi vrsti bratom Čehom, Srbom in Hrvatom, Bulgarom, pripravljalnemu odboru, gosp. županu ljubljanskemu, mestni občini, cenjenim damam za mnogoštevilno udeležbo in vsem udeležencem. Z „na svidenje na IV. narodnoradikalnem shodu“ zaključi zborovanje, nakar zapoje vsi „Hej Slovani“.

Razen pozdravov na platnicah navedenih je prišel na naš shod tudi od dr. H. Tume. Radi njegove obsežnosti ga prinašamo na tem mestu.

Gorica, 13. septembra 1909.

Prejel sem vabilo na tretji narodno-radikalni shod. Kakor bi se ga rad udeležil, in posebno radi prevažnega jugoslovanskega vprašanja, me volilni boj na Goriškem drži doma. Čutim pa dolžnost proti akademskemu dijaštvu povdarjati svoje stališče.

Narodnost, kakor jugoslovansko vprašanje, se ne da drugače resiti, nego potem socialno-demokratskega stališča, Le interkonfesionalnost in internacionalnost v smislu socialne demokracije omogoči skupno življenje jugoslovanskih plemen. Sklicujem se pri tem na svojo brošuro „Slovenci in jugoslovansko vprašanje“, katere sicer nisem pisal kot člen socialne demokracije, katero pa tudi danes kot tak v celem obsegu potrjujem. Za Jugoslovane je naravnost rečeno abotno misliti, da bi si ustvarili buržuazijo, veleindustrijo in veletrgovino v smislu zapadnega sistema. Jugoslovani imajo danes le dva sloja, ki moreta priti v poštev, to je: kmečki in delavski stan;

delavci v večjih centrih in kmetje v ogromni masi. Zato ste potrebni dve organizaciji: demokratična organizacija kmečka, ki ima politično iste cilje, kakor delavska socijalno-demokratična stranka, ki ima vštric sebi gospodarsko združeno organizacijo, katera išče direktnega stika med producentom in konsumentom. Vsako naglašanje liberalnega ali klerikalnega principa onemogočuje vsak tesnejši stik jugoslovanskih plemen. Ni socijalna demokracija, ni demokratična organizacija kmečke stranke pa ne izključuje tehničnega vprašanja razvoja industrije in trgovine. Po naravnem razvoju je nevzdržljivo, da bi ptuj nemški in židovski kapital ne silil in se ne naselil na jugoslovanskem teritoriju. Tudi še tako krepko združena organizacija ne more ustavljati prodiranja ptujih akcijskih društev in izkoriščanja jugoslovanskih tal, jugoslovanskih delavcev in kmetovalcev. Edina bran proti nastopajočemu kapitalizmu je socijalno-demokratična organizacija, ki se ima ustanovljati in pospeševati povsod, kjer nastopa kapitalistično podjetje. Ako sledimo splošni ideji napredka, potem jugoslovanski inteligenci ne kaže drugega, kakor ena sama pot, to je demokratizacija ljudstva.

Napredno-radikalno dijaštvo je na prvem, kakor na drugem shodu v bistvu nastopalo po idejah in principih socijalne demokracije; kar je kazalo narodno radikalstvo, bilo je pač le podrobno narodno-obrambno delo. Že na prvem shodu, ko sem čul prve zastopnike dijaštva, sem na podlagi posameznih referatov takratnemu predsedniku Žerjavu konstatiral, da je vsa struja dijaštva v bistvu socijalno-demokratična in ime „narodno-radikalno“ neopravičeno. Zdi se mi sicer, da je dijaštvo zadnjih par let opustilo neodvisno samostojno stališče prvega in drugega shoda in da se sedaj bliža faktičnemu narodnemu radikalizmu, to, kar bi bilo za Jugoslovane največje zlo.

Radikalizem v bistvu ne pomeni drugega, nego skrajni individualizem in s propagiranjem tega stališča se pač ne bode vezalo različnih plemen v eno stremljenje, marveč se postavlja med nje le neprodirne pregrade. Narodni radikalizem, kakor tudi socijalni demokratizem pa nikakor ne zavira narodno-obrambenega dela — ako je to izobraževalno, kulturno in ne šovinistično in demonstrativno dekorativno delo.

Danes stoji dejstvo, da je med Jugoslovani le en sam stik, in to je stik socijalno-demokratičnih organizacij: Slovenske, hrvatske, srbske, bosanske in bolgarske. Vsak drugi poskus, doseči novih drugih stikov, bode po mojem prepričanju brezuspešen, ker bode le ideologičen in ne bode mogel odgovarjati dejanskim potrebam, ni razmeram. Upoštevati je posebno treba, da imamo Jugoslovane cepljene na tostransko avstrijsko državo, transiltrasko Ogrsko, avtonomno Bosno, kraljevino Stbsko, kraljevino Bolgarsko, kneževino Črnogoro, v turško državo, da je tedaj nemogoče že zaradi tega priti do skupnega stika izven poti socijalno-demokratične organizacije. In zaradi tega bode tudi kmečka demokratična organizacija po danih razmerah siljena kreniti jednako organizatorno pot, kakor internacijonalno delavstvo.

Menda ni treba akademikom praviti, da se socijalno demokracijo pod internacijonalo ne razume ne protinarodnih in ne anacijonalnih tendenc,

temveč polno priznavanje pravic vsaki narodnosti posebej, torej princip polne avtonomije.

Bila bi tudi neplodna potrata, ako bi se iskalo nov način organizacije, ko nam svetovna zgodovina kaže uspehe in mogočnost internacionalne delavske organizacije. Vem, da je na tesnem prostoru pisma težko povedati o tem vprašanju dovolj; no, čutil sem dolžnost, da izrečem vsaj nekoliko besed, namenjenih velevažnemu shodu našega naprednega dijaštva. Dolžnost precizirati svoje stališče proti dijaštvu ob enakih vprašanjih bi bila pač vsem vodilnim našim politikom, ker sem tudi prepričan, da z resnim in stvarnim premostrivanjem med naprednimi in izobraženimi možmi ne bi moglo biti nobenega nasprotja.

Želeč shodu najlepših uspehov, in posebno želeč, da se dijaštvu posreči, odtrgati se od nezdravih političnih, po največ malenkostnih nazorov, pošiljam v resnici naprednemu svobodomiselnemu in demokratičnemu dijaštvu

srčne pozdrave:

Dr. H. Tuma, m. p.

JUGOSLOVANSKO VPRAŠANJE.

REFERAT NA III. SHODU V LJUBLJANI.

Jedna teška uspomena žalosti našu vedru dušu i naše današnje zborovanje. To je uspomena na slovenske mučenike, kojoj danas u ime cijelog Jugoslovenstva prinosimo blagodarnost i zavjet, da ćemo i mi tako herojski braniti našu jugosl. domovinu. Neka je vječna slava slovenskim mučenicima za slobodu.

Taj tužni pomen nas sjeća na naše teške prilike, sjeća da je zarobljeno Jugoslovenstvo i ondje gdje se još raduje svetlim zracima slobode napadnuto na svima linijama. Pa ipak sa punim grudima, gazeći prokletstvo vjekova mi se junački pozdravljamo, jer smo uvjereni čvrsto, da ćemo zajedničkom snagom oteti našu zarobljenu slobodu. Naša misao postaje realnost, jer je naš rad počeo. Jugoslovenstvo nije više fraza.

Sloboda, jednakost i bratstvo, deviza je svih velikih pokreta, kad god je čovjek vojevao za svoja čovječanska prava. To mora biti i deviza Jugoslovenstva, koje je u isto vrijeme i kulturni, politički i ekonomski pokret. Mi hoćemo da se izbavimo od germanskog Moloha, mi nećemo dopustiti da naša domovina postane germ. kolonija. Samo udružena snaga svih južnih Slovena može nas od tog sačuvati. Samo sloga svih nas od Triglava do Soluna, od Jadrana do Crnog mora, stvoriće nam bolju budućnost.

Braćo! „Velike ideje potiču iz srca“ i nas je srce dovelo ovamo koja neke misterijozne veze spajaju. O ovom hoću da govorim. Ne plašim se da će nam objektivno razmatranje pribaviti jednu iluziju više. Naš će osjećaj dobiti veće važnosti, kad se iznesu jaki razlozi o potrebi naše solidarnosti.

Ljudske jedinice, koje imaju isto porijeklo, isti jezik i slične duševne osobine svuda se solidarišu. Jedinica je osigurana samo u društvu sličnih jedinica. Solidarnost takih individua prikazuje se kao potreba i uslov života. I mi Jugosloveni smo imali vazda, od kad se probudismo težnju solidarnosti. Ona je sprečavana na razne načine, ali nam vazda ostala instiktivna težnja za njenim ostvarenjem. Primjeri drugih velikih naroda i stalna opasnost od njih potiču nas, da taj prirodni proces ujedinjenja forsiramo. Mi smo narod sa 15 milijuna, svijetu još malo poznat. Naša se kultura tek počela razvijati, naša nauka i literatura je tek u povoju, nas eksploatišu kult. i ekonomski veći od nas. Crkva i istorija nas je podjelila u četiri male grupe, čije je uticaj na svjetsku kulturu minimalan, a često negativan. Razmotrimo, što nas je do sad nastavljalo na našu opću štetu, pa ćemo razumjeti šta nas počinje skupljati.

Raspravljajući ovo pitanje dopustite da podjem induktivnim putem, od posebnog opštijem od jednostavnijeg složenijem. Uzeću dva jugosl. plemena, koji su u Jugoslovenstvu igrali vazda iztakmutu ulogu. Uzeću Srbe i Hrvate. Hrvati su, poznato vam je, već u početku ovoga vijeka intenzivno radili za jugosl. ideju a Srbi naro čito u posljednje vrijeme sve više sklapaju veze sa svojom jugosl. braćom. Riješenje srp. hrv. pitanja je dobar dio jugosl. pitanja šta više, ja mislim, da je ono ključ jugosl. problema i njihov odnošaj jezgro njihovo. Mi (Srbi i Hrvati) imamo centralni položaj u južnom Slovenstvu, dalje često povoljnije političke prilike i izmješani smo skoro svuda u našim zemljama. Povucimo iz toga sve konsekvence, pa ćete razumjeti ogromni značaj ovog pitanja. Mi smo upućeni u najživlje političke i kulturne veze zbog naše vmješanosti. Naš je jezik podpuno isti a brojno smo mnogo jači od svih ostalih Jugoslovena zajedno Srpsko-hrvat. jedinstvo je prva etapa u složenom jugoslov. pitanju. Vi ste do skora mnogo slušali o srp. hrv. nesuglasici, ali od nekoliko godina slušate srecim samo o srp. hrv. slozi. To je prvi veliki uspjeh Jugoslovenstva. Istorijski odnošaji puna je svijetlih slika, ali ne bježimo od istine, u njoj ima i varvarskih, prizora i ružnih djela. Ne bojmo se pogledati muški u oči toj žalostnoj istini, jer mi ni Srbi ni Hrvati ne bjesmi krivi.

Ljudevit Gaj, kad je pod uticajem ideja XIX. vjeka, vjeka nacijonalizma i demokratije, počeo buditi svoj narod, shvatio je svojom širokom dušom, da probudeno Hrvatstvo neće moći napredovati, ako se ne osloni na mnogobrojnu istokrvnu braću Srbe i Slovence. On je prije toliko godina uvidio da ova tri plemena sa gotovo istim jezikom imaju u budućnosti iste narodne potrebe i da su tim najprirodnijim načinom upućeni na zajednički rad. Ali ilirstvo je uspjelo samo djelomično, Gaj postade preporoditelj Hrvata, ali ne svih Jugoslovena. On nije svaćao da su naša narodna imena, istorijskim razvitkom spojena sa narodnom dušom i tradicijom postala njen dio. Nije uviđao da naša burna i slavna prošlost kod svakog plemena ostavila u prvom redu nacijonalan ideal. I zato što njegove ideje ne dolažahu iz dubine jugosl. narodne duše, one postadoše prosvćenim hrvat. nacijona-

lizmom. Ali tada je prvi put utvrđena misao jedinstva Srba i Hrvata, koja je sve do naših dana prolazila kroz najrazličitije peripehje.

Gaj s ilirskim prvacima smatrao je Srbe za najčistije Jugoslovane, gdje se tuđinština najmanje dotakla. Naše bratstvo zapečeti 48 godina i za vječno ga utvrdi naša pomješana krv protiv zajedničkog neprijatelja. Te su godine pale one velike riječi velikoga bana Jelačića u hrv. saboru, kad je Gaj preporučivao braću Srbije: „Ostavte Srbije i Hrvate, svi smo mi jedan narod“. I današnjeg hrv. generacija nek joj je na čast ne zaboravi velike riječi... Godine 1861. primio je hrv. sabor predlog o ravnopravnosti srp. crkve t. j. srp. naroda, jer je srp. crkva nacionalna crkva, kod nas nema klerikalizma.

Na žalost ubrzo je došao demon iskušenja u obliku tuđeg uticanja u naše narodne poslove. To je bilo, kad ono u Bosni i Hercegovini ustade srpski narod za slobodu zlatnu pa dođe u gore ropstvo, u ropstvo zemlje, koja ne zna za nacionalna prava, o čem najljepše priča ova lijepa slovenska zemlja. Kod Hrvata dođoše u isto vrijeme kult ličnosti i pokreti koji nemaju veze sa narodom. Hrvatski se nuđahu zlatni bregovi na račun Srpstva. Kod njih naprednu šovinističke stranke, koje upostošišu Ilirstvo i jugosl. teoriju zamjenišu teorijom o političkom narodu.

Ovaj štetni uticaj najtoplije potpomagaše ecclesia militans, šovinizam i tuđinština u isti meh. Mjesto pozivanja na narodne potrebe nastaje uzajmo optuživanje i suluda pozivanje na istorijska prava, koja u današnjem vijeku spadaju u antikvarnicu. Rad na jugosl. ideji zaostave za mnogo godina. Svaki zajednički rad postade nemoguć. Ali ne varajte se, ne mislite, da je u širenju toga razdora srpski ili hrv. narod imao udjela. Naš narod, koga je $\frac{9}{10}$ seljak, dobre je slov. duše, on je bio bez uticaja na javne poslove, zemlju je vodila crna mantija i inteligencija tuđeg porijekla i osjećaja. Hrvatski se seljak ni pod jakim uticajem razvraćenog svećenstva ne mogao zadojiti mržnjom na rođenu braću. Kod njih je kao i kod Srba vrijedila izreka: brat je mio koje vjere bio. Pa ako ste čuli ili čitali o najvećim bezakonjima u Hrvatskoj o atentatima na srp. nacionalne svetinje, ako ste čitali, da se radilo s koje strane da se Srbi pri sile na iseljavanje, ali da se mađarski državni grbovi ne diraju, onda znajte, da to nisu bili Hrvati, već Crnci u mantijama, koji povedoše vrzmo kolo nad srećom Hrvata, tuđinski agenti i palestinski kolporteri. Ani su stvarali veliku Hrvatsku i rad tih narodnih prijatelja stvorio je još jednu Hrvatsku — u Americi.

Ali prevrnimo ovaj tužni list naše istorije i pročitajmo drugi. Hrvatski se narod nije promjenio. On je ostao onaj iz 48. g. kad je brat brata rođenim grudima zaštićavao. On je danas isterao iz svog hrama trgovce. kao nekad uzvišeni bogočovjek, Bog potištenih i uvređenih, trgovce sa njegovom čašću i srećom. Današnja Hrvatska ima cijelu plejadu mlade spremne narodne inteligencije koja svakim danom raste; prava hrv. demokratija združila je Srbe i Hrvate, jugosl. ujedinila sve Jugoslovane. Na inteligenciji ostaje da širenjem tih ideja, u narodne mase omogući njihov uspjeh. Srp. hrv. pitanje je danas riješeno, riješili su ga najbolji sinovi narodni na principu bratstva i jednakosti. Na tom principu njedmiće se cijelo Jugoslovenstvo.

Jugoslovenska misao nikla je iz unutrašnjih potreba našeg života. Instinkt samoodržavanja izgleda i goni nas, da se udružujemo, da zajedničkom snagom razvijemo povoljnije prilike za ostvarenje naših idejala i narodnih potreba. Naša je sloga imperativna zapovjest potrebe. Razlike, koje nam nametnu crkva, istorija moramo dovesti u sklad. To zahtjeva naša budućnost i stvaranje naše kulture, koja je skrajnji cilj eksistencije jednog naroda. Nas vežu kako prirodne krvne veze, tako i oni impulzi koji dolaze iz dubine narodne duše i koji su izraz najsilnije snage borbe za opstanak. Našem rastrganom i uplašenom narodu moramo dati ideju vodilju i svijest o općim trajnim ciljevima. Ne zaboravljajući na naše lokalne interese ne zaboravljajmo opće, koji su viši i važniji. Nije zato potrebno prekrštavanje naših narodnih imena. Ali zadržavajući svoja imena ne smijemo zaboraviti da se u velikim prilikama koje se cjelom Slovenstvu a naročiti južnom Slovenstvu naglim korakom približuju, da se pokažemo jednim narodom. Potpomažimo svima silama započeti proces ujedinjavanja utirimo put zajedničkoj budućnosti potpunim izjednačivanjem naših jezika, stvarajmo zajedničke ideje u literaturi ubijajući svaki separatizam.

Prošlost nas uči, da moramo samostalno iz svoje snage uređivati svoja pitanja prema realnim odnošajima i potrebama stvari. Svoje najkrvije neprijatelje, koji su svaki put stajali na put našem napretku vidili smo uvijek u crnim fratrima i bečkim političarima. Mi bjesmo stoljećima njihove vjerne sluge pa zato imamo toliko mrlja u našoj istoriji. Oni držahu svjetlost kulture sakrivenu za naše oči, te se na nas pokazivalo kao na evropske divljake.

Najlepša je uloga nas jugosl. omladine u tom velikom narodnom poslu. Zar i do sad nismo bili najrevnosniji apostoli tih novih ideja. Zar mi nismo prvi formulisali nejasne težnje Jugoslovenstva u do formuli: „Južni Sloveni ujedinite se.“ I mnogo od svojih dosadašnjih uspjeha duguje se omladini. Prije desetak samo su neki prosvćeniji ljudi znali nešto o svojoj najbližoj braći. I za najkraće se vrijeme odnošaj izmjenio. Samo nas nekoliko godina dijeli od prve jugosl. umjetničke izložbe u Biogradu, koju prirediše biogradski studenti. Osim ovakih sastunaka moramo i druga sredstva upotrebljavata za naše kult. jedinstvo. Osnivajmo jugosl. udruženja, čitaonice i literarne organizacije. Što vrlo važno, možda najvažnije moramo se truditi da kod sviju Jugoslovena pribavimo ravnopravnost dvaju jugosl. pisama latinice i ćirilice. Jer kao naša narodna imena tako i obadva narodna pisma imaju pravo na život. Nek bude ćirilica i latinica kod nas kao gotica i latinica kod Njemaca.

Mislim da sam se dotakno svih onih pitanja u kojima omladina može aktivno učestvovati. Ja završujem: jugosl. solidarnost je potreba napredka Jugoslovena, ali će samo onda napredovati ako bude demokratska i slobodounna.

Djuro Drlić.

50 LET.

Jubilejno leto je letošnje. Že več, nego 49 let prihaja med slovensko učiteljstvo „Učiteljski Tovariš“, je dika učiteljeve sobe, njegov ponos, njegova tolažba, svetovalec, voditelj, povestnica njegovih prednikov, njihovih muk prestanih na trnjevi poti. Vsak malo važnejši dogodek, vesel in žalosten nam lahko pove.

Roditelji so mu bili oče slovenskega učiteljstva Andrej Praprotnik, Fran Grkman in Janez Zorin, kumoval pa je konkordat. Rodil se je torej v črni dobi, izpostavljen vsakojakemu zalezovanju, stregli so mu po življenju mogočni nasprotniki v naši domovini trdno vkoreninjeni tujci. Vladal je slovensko paro German, služila mu je duhovščina s svojimi nazadnjaškimi nazeri o šoli. Plemstvo si je želelo neumne mase, da bi jo tem lažje zatiralo, izsesavalo, zatorej mu je bil naobražen človek najbolj nevaren, trebalo je raditega zatirati šolstvo. To je bilo na ta način naš najhujši sovražnik, učitelj pa pohleven suženj. Konsekventno je nastopala birokracija, hudo nevarnost za svojo zlato dobo je slutila v učiteljskem glasilu, ki bi duševno dvigalo učitelje, ti pa odgajali narod in odpirali ljudstvu oči. Vso ost boja je posvetila tej strani.

To poveljuje tembolj jubilej!

A prvi urednik Andrej Praprotnik se ni ustrašil nobenega napadanja in zasledovanja. Zmagal je. Žrtvoval pa je tudi svojemu detetu vso svojo duševno in telesno energijo, ker je preveč ljubil svoj narod. Sprevidel je, da reši rod pred potujčenjem in duševnim suženjstvom, mu da lepših dni in ga gospodarski ojači in osamosvoji, le prosveta, ki jo širi dobra šola. Zategadelj je začel Učiteljski Tovariš biti boj za izboljšanje šole in učiteljskega položaja. Začel je delovati na ožjem kulturnem temelju šolstva.

„Kultura mu je bila smoter, možat boj mu je bilo sredstvo.“ (Branistan).

Dobro vedoč, da ima odločevati pri sklepih o šolskih vprašanjih tudi učitelj vsled dolgoletne prakse nabranih izkušenj, je gojil med učitelji tovarštvo. Grajal je napake odkrito in dobrohotno je svetoval. Učil je ponosa in samozavesti, ki zlasti veje iz jubilejne številke.

„A kakor zamolkel glas, ki povzroča disharmonijo čistih akordov,“ zveni iz „Tovariša“ od pričetka do danes klic po zboljšanju slabih gmočnih razmer, da obupen klic po — dostojnem življenju.

Zmiraj grdo varano, je seglo slednjič učiteljstvo po samopomoči. Mogočno je povzdignil svoj glas „Učiteljski Tovariš“ in vedel svoje verne poslušalce k trdni gospodarski organizaciji. Že leta 1860. se je ustanovilo „Vdovsko učiteljsko društvo, ki podpira učiteljske vdove in sirote. Leta 1883. je nastalo „Društvo za zidanje učiteljskega konvikta“ v Ljubljani. Zanj je treba mnogo denarja in za nekako predpomoč se je nabrala „Jubilejna ustanova“ in „Jubilejna samopomoč“. Mlajša je „Hranilnica in posojilnica“ last konvikta,

ki se je prav povoljno razvila. Dobro uspeva „Učiteljska tiskarna“. Namerava se še ustanoviti cela vrsta potrebnih organizacij.

V začetku je bil „Učiteljski Tovariš“ namenjen samo kranjskemu učitelju, pa kmalu je postal glasilo vsega slovenskega učiteljstva, padle so provincijalne meje. Pred dvajsetimi leti se je premenil v stanovsko-politiški list in l. 1900. je postal šolsko politično glasilo.

„Tovariš“ pa ni ostal sam. Svojo kulturno misijo pojmi naše učiteljstvo v polni meri. Za povzdigo izobrazbe v znanstvenem, pedagoškem in didaktičnem oziru izhaja „Popotnik“. Ta skrbi za povzdigo šolstva in učiteljstva v vseh obzirih. Za svoje gojence izdajajo učitelji krasen list „Zvonček“, ki se pač vsakemu otroku priljubi. Naši malički težko pričakujejo vsako novo številko. „Naša Bodočnost“ je namenjena šoli odrasli mladini. Nadomestilo za „Zvonček“, je duševna hrana in razvedrilo, ko postane posjednji „otročji“. Dobre vzglede in nasvete staršem pri vzgoji svojih otrok prinaša „Domače ognjišče“, „Slovenska šolska Matica“ je za učitelje, prinaša jim večja dela v podporo pri njihovem prosvetnem delovanju.

To je ogromna kulturna institucija, katero je ustanovilo učiteljstvo s svojim lastnim premoženjem, dasi samo strada. Neprecenljivo je delo, katero vrši na ta način učiteljstvo za obstoj in napredek našega naroda.

Vsak čas, skoraj vsak dan, prinaša novih idej, razkriva nove spremembe in potrebe. Veseli pojav v jubilejni številki: organizacija, trdna organizacija tovarišic-učiteljic, izpopolnitev njihove izobrazbe; prevzeti hočejo pod svoje okrilje slovensko, kmečko ženo. Hočejo popraviti napako, katero smo dosedaj delali, ki se pa že kruto maščuje, napako ko smo namreč zanemarjali izobrazbo slovenskega ženstva. Pridna, bistroumna, narodna slovenska žena bo ohranila naš narod.

Učiteljstvo je imelo boriti vedno hudo borbo, da si je priborilo vsaj trohico pravice. Najljutejši boj se odigrava sedaj na Kranjskem. Bolj nego birokracija, strežejo učiteljstvu po življenju klerikalci, ki ne poznajo družega, nego sužnje, Pod svojo oblast jih hočejo, da črez nje korakajo do svojega cilja, do večnega svojega paševanja. Pa so se zmotili. Učiteljstvo se bori za svetinje narodove, hoče resnico in napredek zanesti med slehernega slovenskega človeka, in spričo tega si bodo klerikalni naduteži potolkli glave, zmaga bo in mora biti učiteljeva.

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

»Slovenija«. Število članov se bliža 90. — Izobraževalni klub prireja redna predavanja. Proti koncu novembra je končal starešina gosp. Adolf Ribnikar svoja zanimiva predavanja; želimo, da bi med svojimi ožjimi gg. tovariši našel več posnemovalcev! — Nato je otvoril tov. med. Mirko Černič ciklus predavanj »O postanku in razvitku človeka«; letos so bila to najštevilnejše obiskana predavanja. — Da bi povzdignil še bolj zanimanje za »Prosveto«, je predaval tov. iur. Trampuž o njenem delovanju in

organizaciji in to s posebnim ozirom na Gorenjsko. — Dobro vedoč, kako važno je v velikem mestu, da pozna človek zlasti tiste nevarnosti, ki prete v prvi vrsti mlademu človeku, je predaval tov. med. Raišp o spolnih boleznih, njih posledicah in preventivnih sredstvih. — Klubi delujejo po svojih močeh; rezultati njihovega dela se koncentrujejo v izobraževalnem klubu, poprišču načrtov, ki se bodo skušali v kratkem uveljaviti. S.

Kot starejšine za leto 1909/10 so pristopili dosedaj z obli-gatnim zneskom k „Sloveniji“ sledeči gospodje: prof. Josip Bercé v Ljubljani; abs. iur. Emil Brezigar na Dunaju; prof. Josip Pipen-bacher v Ljubljani; nadz. Adolf Ribnikar v Ljubljani; drž. poslanec, odvetnik dr. Otokar Rybář v Trstu.

Izobraževalno delo v »Taboru«. Meseca listopada je predaval tov. Šlibar „O narodnostnem vprašanju in demokratizmu“ in sicer na dveh čajevih večerih. Istotako je predaval tov. Šlibar na drugem rednem občnem zboru „O narodno manjšinskem delu med Čehi“. Predavanje, pri katerem so bili navzoči tudi zastopniki društev „Hrvatske“ in „Srbadije“ je splošno zelo zanimalo.

Kot predsednik eksekutive naredno-radikalnega dijaštva je bil po odstopivšem tov. abs. iur. M. Korunu izvoljen soglasno tov. IUC. Fran Šemrov.

Plenarna seja eksekutive narodno-radikalnega dijaštva se je vršila od 5. do 7. prosinca t. l. v Ljubljani. Vdeležili so se je 3 zastopniki „Slovenije“, 2 zastopnika „Adrije“, zastopnik „Tabora“ ter predsednik „Pro-svete“ tov. R. Krivic. Premotrivalo se je notranje delovanje in življenje v naših akademičnih društvih ter zavzelo stališče v vprašanju organizacije narodnoradikalnih starešin. Predložen je bil načrt za zvezo jugoslovanskih naprednih akademičnih društev ter soglasno sprejet sklep za ohranitev jednosti pri narodnem koleku „Družbe sv. Cirila in Metoda“, o čemer je bilo obveščeno njeno vodstvo s primerno resolucijo. Zgotovil se je načrt za nadaljno izdajanje „Znanstvene knjižnice“, letošnjega „Dijaškega Alma-naha“ ter Prešernove plakete. Ukrenilo se je vse potrebno za financiranje naših publikacij ter za iztirjavanje zaostalih naročnin. Da se uvede pri upravnistvu stalen red, prevzame to z novim letnikom „Omladine“ Blasnikova tiskarna sama. — Prihodnja seja bo o Veliki noči.

JUGOSLOVANSKO DIJAŠTVO.

»Jugoslavija« v Pragi je ustanovljena, pravila so namreč bila potrjena. Prvi občni zbor se je že vršil in je izročil posebnemu odseku nalogo izdelati načrt programa oziroma fiksirati načela. Ko bode vzprejeto, poročamo.

Društvo jugoslovanskih medicincev. Pred kratkim so si osnovali jugoslovanski medicinci v Gradcu skupno društvo. Na Dunaju pa so imeli jugoslovanski medicinci 4. svečana sestanek, kjer so sklenili osnovati slično skupno društvo. Izvolili so pripravljalni odbor; ustanovni občni zbor se vrši, kakor hitro bodo pravila potrjena od namestništva. Društvo bo nepo-litično in bo varovalo stanovske in strokovne interese jugoslovanskih medi-cincev ter gojilo med njimi družabne stike. Posebnega pomena za poznejše skupno delovanje je ustanovitev jugoslovanskih medicinskih društev sedaj, ko izdajajo hrvatski in slovenski zdravniki skupen strokovni list „Liječnički Vijestnik“.

SLOVNASKO DIJAŠTVO.

Praga postaja slovansko visokošolsko mesto. Lepo sliko nam daje češka visoka tehnična šola. Na tem zavodu so bili leta 1900/01 zapisani le

4 Slovani: 1 Poljak, 1 Rus, 1 Srbohrvat in 1 Bulgar; letos jih je 273: 27 Slovencev (pred dvema leti le 5), 87 Srbohrvaio, 51 Bulgarov, 81 Poljakov ter 26 Rusov. Skupno število slušateljev je stopilo iz 1074 na 3024. — Poleg tega je zapisanih še na nemški tehnik 10 Slovencev (kakor pred 2 leti). Ti so večinoma geodeti, katerih študij traja 2 leti.

Pozdravni večer slovanskim dijakom v Pragi, ki ga je priredil „Svaz“ na Žofinu, je vzpel kar najboljše. Pozdravila sta vedno bolj naraščajočo slovansko kolonijo rektor univerze dr. Král in rektor tehnike prof. Procházk. Zahvaljevali so se zastopniki posameznih narodov za gostoljubnost Čehom, Pragi, predvsem pa visokim šolam pražkim. — Sledile so narodne pesni, kjer so bili Slovenci najbolj odlikovani.

»Akademický Dům« v Pragi. — To društvo, katerega delovanje je najtesneje spojeno z zgodovino češkega dijaštva, obstoji že od l. 1875. Misel pa njegovo ustanovitev pa je že mnogo starejša, rodila se je že ob koncu šestdesetih let v bivšem „Akad. Čten. Spolku“. Sprožil jo je sedanjí predsednik „Akademičnega Doma“ prof. J. Červenka, tedaj asistent na politehnik. L. 1873. je bil stavljen predlog, da se ustanovi fond za zidanje poslopja za akademično čitalnico in knjižnico in druge potrebe. V prvem letu je štel ta fond le 332 gld., v drugem pa že 878. Pozneje se je ustanovil poseben „Spolek pro vystavění akademického domu“. Dasi ni bil narodni davek v tistih in poznejših časih majhen (zbiral se je za Národní divadlo, Spolek žurnalistů, Ústřední Matice Školská i. dr.), vendar se je pridno nabiral denar za „Ak. Dům“. Najboljše leto je bilo 1899, katerega je priredilo društvo slavnost petdesetega leta po ustanovitvi A. Č. S. „Majales“. Čistega dobička je prinesla 24.560 86, darežljivi polkovnik Brádky je primaknil 6300 K in tega leta je prejelo društvo znesek 31.003 66 K po razpuščenem A. Č. S. Današnji dan je protektor dijaštva kralj. glavno mesto Praga. Društvo ima svoje poslopje v Spálená in čistega imetka 28.690 K. V tem posloppu vzdržuje Akademickou Citarnu in knihovnu z letnimi 7000 kronami. Svoje prostore imajo v posloppu mnoga društva, med temi tudi „Adrija“ za neznatno odškodnino. Zadnji čas se že čuti potreba nove stavbe. Program društva je obširen in naravnost idealen. Društvo skuša v zadovoljivi meri rešiti eminentno dijaško socijalno vprašanje s tem, da zadobe vsa dijaška društva brezplačne prostore. Svoje denarne prispevke zamorejo potem porabiti vse v izobraževalne namene. Prvo vprašanje, ki se mora rešiti, je beda, pomanjkanje zadostnih sredstev dijaštva. Potem ne bo več dijak prisiljen, potikati se po zakajenih, z alkoholom prepojenih beznicah. V društvenih prostorih se bo lahko zabaval in razvedreval s tovariši in si s knjigami in čitanjem širil svojo naobrazbo. Druga nič manj važna točka je vzgoja, in sicer intelektualna, нравna in telesna. Za prvo naj skrbi čitalnica in knjižnica poleg predavanj in diskusij. Bavi se naj dijaštvo zlasti z narodno-obrambnim, prosvetnim in manjšinskim delom. Nравna vzgoja je že zgoraj omenjena in prva je emancipacija od nikotina in slabih njegovih posledic na duhu in telesu. Za telesno vzgojo pa naj skrbi telovadba. Zato hoče društvo, da je s prihodnjim dijaškim društvom združena telovadnica in druga za razne športe potrebna sredstva. Pri nas seveda na kaj podobnega ni misliti, dokler nimamo svoje „alme“, a vendar je skrb naše inteligence za svoj naraščaj v primeri s češkim le — malenkosten. Pri nas skrbe za dijaštvo le politične stranke, če rabijo pomoči in naraščaja.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Razmere v Kranju so uprav neznosne! Najprej nismo nikjer varni pred klerikalnimi profesorji in njihovimi „zaupniki“, ki nas denuncirajo, da

je joj! Tudi gospodinje so v ofenzivi. — Naprednega časopisa sploh ne smemo v roke vzeti, da ne bi bili drugi dan karani, zakaj „se bavimo z drugimi rečmi“, šolo pa zanemarjamo. Da ne smemo biti več na „Omladino“ naročeni, je itak umevno. Klerikalcem je dovoljeno vse. Znana so stanovanja, ki dobivajo brezplačno „Slovenca“. Agitacije za „Mladost“, „Zoro“ in „Mentorja“ nihče ne ovira, dočim je radikalcem zabranjena vsaka beseda, ki se le količkaj tiče agitacije. Med dijaštvom je mnogo takih, ki so biii lani zato radikalci, ker jim je število teh imponiralo in so bistveno res tvorili le številke. Kričali so, če je bilo treba ali ne, dela pa niso poznali. Letos, ko je postal tak pritisek, sô odpadli. Druga vrsta dijaštva je, ki misli, da je že prepametna, da bi se še bavila sploh s kakim delom. Z nekakim sarkastičnim pomilovanjem gledajo na take, ki se še trudijo s samoizobrazbo in gojijo ideje narodnega radikalizma, češ, ko se postarate, bodele že videli, da je vse skupaj neumno. Dobro, da je teh le malo! Tem se pridružujejo, kolikor se tiče delavnosti, ali bolje nedelavnosti oni, ki ne mislijo sploh ničesar. Vsak dan, oziroma večer ga spravijo precej pod kapo, zapalijo svačlico, „pa kaj jim vse drugo je mar!“ Večina dijaštva je pa mrtva masa, ki misli, da je greh, če pogleda kako drugo knjigo, kot tisto, ki je z gimnazije ali od „gospoda“ priporočena. Ugovarjal bi kdo, češ, bolje ne more biti, ker živimo v takih časih. Res, obkoljeni smo od sovražnika in skupno delo nam je nemogoče. Pomisliti pa je, da lahko dela vsak zase. Vsak lahko izvršuje važno točko radikalnega programa, ki ji pravimo samoizobrazba. — Gotovo sem nerad to napisal, ali resnica je in tajiti se ne da. Kritikuemo in poboljšajmo se!

DIJAŠKA SOCIJALNA VPRAŠANJA.

Šolski zdravniki na naših srednjih šolah. O potrebi in pomenu šolskih zdravnikov se je pisalo že mnogo. Tudi mi smo o tem vprašanju razpravljali obširneje na II. narodno-radikalnem shodu v Celju. Naučno ministrstvo je slednjič z odlokom od 1. grudnia 1909 vpeljalo šolske zdravnike in sicer za enkrat samo na možkih učiteljskih pripravnicah. Naloga teh šolskih zdravnikov bo nadzorovanje šolskih poslopij in notranje oprave z zdravstvenega stališča, pomagati pri izdelovanju učnega načrta, voditi posebno zdravstveno statistiko učencev in jih preiskovati v gotovih presledkih. Zdravljenje obolenih učencev ne spada v njih delokrog. Znani strokovnjak Burgerstein se je o tem sistemu izrazil precej povoljno. Ljubljanski občinski zastop je imenoval za ljubljanske mestne šole — tudi za ljudske — dva šolska zdravnika dr. M. Rusa in dr. J. Demšarja.

Šola in tuberkuloza. Nemški osrednji komite za obrambo tuberkuloze je izdal brošuro, v kateri podaja navodila učiteljem, kako naj sodelujejo v boju proti tuberkulozi. V prvem delu slikajo strokovnjaki-medicinci splošna sredstva in organizacijo obrambe tuberkuloze. V drugem delu nam kaže praktik-pedagog, kako uporabljati ta sredstva v šoli. Natančno obdeluje predvsem kako preprečiti, da se nalezemo tuberkuloze v šoli, kako zvišati odpor organizma proti tuberkulozi in slednjič blagodejni vpliv šole na splošno zdravstveno stanje naroda. Naslov brošure: „Das Wesen der Tuberkulose als Volkskrankheit und ihre Bekämpfung durch die Schule“. Spisal Dr. Nietner.

Anketa o telesni vzgoji šolske mladine. Pri lanski anketi za preosnovo srednjih šol se je začelo tudi razpravljati o preosnovi telesne vzgoje srednješolske mladine. Anketa, ki jo je sklicalo naučno ministrstvo 10. prosinca t. l., naj bi nadaljevala lani začeto razpravo o tem predmetu in v zvezi s tem naj bi se izdelal nov načrt za telovadbo in telesno vzgojo sploh. Poudarjalo se je pri tej anketi, da današnja telesna vzgoja v naših šolah

nikakor ne odgovarja modernim načelom, pouk v telovadbi je treba preosnovati in vpeljati švedski telovadni sistem. Upeljati je treba mladinske igre na vseh šolah. Predvsem pa je treba temeljite izobrazbe za učitelje telovadbe. Obravnavalo se je tudi vprašanje, v koliko bi se dala telesna vzgoja prikrojiti po vojaškem sistemu, razni vojaški krogi so zahtevali, da se vpelje pouk v streljanju celo v meščanske šole! Radovedni smo, kako stališče bodo zavzeli k tem duhovitim predlogom v vpeljavi militarizma v naše šole slavnih birokratičnih pedagogov v ministrstvu. Glede ankete v obče smo mnjenja, da bo vspeh isti kakor pri vseh podobnih prireditvah. Birokrati poslušajo pri anketi nasvete strokovnjakov, pedagogov in higijenikov, reformo pa izvrše po svoji — birokratski pameti.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Knjige „Matice Slovenske“ za leto 1910. Knezova knjižnica 1910.
Rado Murnik: Matija Mataj. Vesela novela. Stari samec Matija iz Telebanovega je dostojen protagonista svojih sovaščanov, ki kulturelno oddaleč capljajo za prosvitlenejšimi kraji naše Gorenjske. Že od narave obdarjen s precej potencirano mero zaostalosti postane revež vrhtega žrtev koristolovnega in kovarskega berača Hudopiska, ki ga v obraz hvali na vse pretege, sicer pa zavede v past kjer se da. Z neizčrpljivim humorjem nas vodi pisatelj po Matijevih potih: pokaže nam ga v vsej nerodnosti pri mladi Anki, ko jo namerava snubiti; na domu, kjer se naš junak skriva pod postelj, da bi mu ne bilo treba iti v ris. Toda pretkani malhar ga vendar toliko osokoli, da gre klicat vraga — od česar ima le čitatelj užitka. Neprekosljive so scene, ko se vozi v Ljubljano kupovat Ančki svileni ruto, dalje prizor iz restavrantu, ko dobrodušni Matija ponuja kapelniku sira na pipcu, potem nezgode pri ponemčurjeni sestri Speluzi: sploh je na slednji strani nakopičenih polno mest, ki ne morejo izgrešiti smotra. Med pripovedovanje epskih dogodiljajev je vpletel pisatelj tuptam opisovanja prirode, ki tvorijo prijazen okvir esemble-ju. Slog je pač primerno urezan po osebah, ki govorijo: tako se razvije verna — sicer samoobsebi umevno karikirana slika priprostega kmečkega človeka, ki rad govori v tradicionalnih pregovorih in rečenicah. Integrujoč del pri tem so brezdvomno provincijalizmi, ki jih je rabil Murnik brez ozkosrčne štedljivosti.*) Mnogo uporabljenih lokalizmov ima prijetno nijansiran čustveni ton. Dasi so nekateri motivi obrabljeni, zna vendar Murnik ohraniti našo pozornost napeto do konca. Njegov humor, ki izraste vselej iz situacije je nedolžen, brez žela. Kakor je vsaka umetnost v nekem smislu pravzaprav karikatura — ker povdarja in pretirava le značilne poteze — tako je tudi v tem spisu marsikaj preobloženega. Predvsem mislimo na oni vohod vaščanov. Nebistveno je vprašanje, ali je umotvor — niz Matijevih doživljajev — primerno etiketiran z „novelo“. Izpolnjen je oni „porro unum“, da bo namreč spis ugajal, in kratko rečeno: kdor hoče užiti nekaj ur čistega veselja in zdravega smeha, naj čita sam. Sledi esej, ki je potekel izpod Moletovega peresa. Neobsežni sestavek „Ob stoletnici Julija Slovačkega“ je lahko čitljiv kakor leposloven spis, ker se je pisatelj ogibal preobširnih suhoparnih analiz in abstrakcij ter podal dokaj vzgledov značilnih za poezijo Slovačkega. Slehernemu čitatelju, ki se bliža svetišču umetnosti brez zahrbtnih intencij in ki ni gorjačar v poeziji se morajo prikupiti Golarjevi „Bratje in sestre v Gospodu“. V teh sanjah poletnega jutra je nanizanih toliko biserov, da morajo udovoljiti tudi rafiniranega gurmanda. Kompozicija je sicer malo

*) Nekaterih besed nima niti Pleteršnik, n. pr. cejak, čemek, drnjoha, halapuzdra, hribavzar, klak, kostrečiti se, pogrom (rus.) potmurjen, strmesnica, in morda še kaj drugih.

ohlapna; kakor se spodobi za sanje, toda poet nas nagradi stoterno s svojo fino dikcijo, nenavadno svežostjo, ki se preliva v njegovih vrsticah in z nedosegljivo gracijoznostjo. Nekam starodedno se glasijo naslovi posameznim poglavjem, kar pa še povečuje utis, da živimo v deželi pravljic in bajk, kakor nam jih zna plesti edino-le Golar. Ti „bratje“ so štirje bohemi. „Prvi je bil pisatelj in je sanjal o pastirju, ki se mu je spremenila palica v zlato žezlo, drugi je bil pesnik in je lomil solnčne žarke in jih topil in prelival v zlato, tretji je bil slikar in je pridelal na svojem platnu pol kraljestva samega solnčnega polja, in četrti je bil literat brez imena in je gospodaril nad vsem bogastvom“ (str. 155.) In te izgubljene ekzistence žive pred nami svoje etersko životarjenje, imajo družbo deklic, ki jih spremljajo na njihovih potih. Nastopajo tudi kraljične, kneginje, šaton; vrste se snubitve in svatbe, razpor z izvoljenko, smrt. Toda ne maram pripovedovati vsebine, ker bi bil to zasmeh na blesteči poem. Človeku je, kakor da vidi zjutraj njivo cvetoče detelje, polno vonja, solnca in raznobojnih biserov; toda na dnu je hladna sensa — tudi „Bratje“ udarijo včasih na otožno struno, ki poje o socialnem zlu.

Anton D.-k.

Ivan Cankar. Hlapci. Drama v petih aktih. Lj. Schwentner 1910. Pred nami je peto dramatsko delo Cankarjevo. Kakor v komediji „Za narodov blagor“ tako šiba dramatik tudi tukaj z neusmiljeno neprijenljivostjo gnile politične razmere slovenske. Marsikdo, ki zahteva od umetnosti več predmetnosti in resničnega življenja, se bo obrnil z ogorčenostjo od zvestega ogledala, ki ga ima v „Hlapcih“. Die Geister, die ich rief — — — Kako naj se godi dobro narodu, obstoječemu iz samih hlapcev, kakor so učitelj Hvastja, ki je že v mladosti izgubil vse ideale in se v skrbi za ljubi kruhek oklenil župnikove dopetače; njegov stanovski tovariš Komar, ki je šarlatanski naprednjak, hoteč v žlici vode utopiti vse „ščurke“, in ki po celotni zmagi političnih nasprotnikov takoj uklone hrbtenico in gre s spreobrnjenimi tovarišicami v župnišče na obed! Cankar nam je predstavil celo faro kot gnezdo ljudi, ki jih navadno taksiramo s kameleoni, s petelinimi na strehi itd. Učiteljice so našle za svoje spokorjenje, ki je seveda le navidezno lepo besedo razvoj; zdravnik in župan s kopo občanov vržejo puško v koruzo in se opravičijo na devetindevedeset drugih načinov. Le učitelj Jerman, ki stoji v žarišču celega dejanja, in njegov pristaš kovač Kalander ostaneta zvesta svojemu prepričanju, dasi se je zarotila vsa občina proti njima. Ker ni kričač, predbacivajo Jermanu naprednjaki mlačnost in brezbriznost, toda po nesrečnih volitvah pokaže svoj kremenit značaj: zastonj ga prosi župnik, češ da zadostuje zunanje skesanje, zaman mu grozi in ga slednjič prestavi v hribe, odkoder ni rešitve. V svoji doslednosti vztraja Jerman trd in neizprosen, gluh celo prošnjam bolne matere, ki sicer skrbi za njo z ginljivo nežnostjo. Cankar nam je torej pokazal, kako se greši intra et extra muros. Prvoboritelj z desnice in leve so obloženi z nizkotnim koristolovjem in vetrnjaštvom. Ta bridka realnost, ki je ujeta v umotvor, bo bržkone pripomogla, da bo drama, ki ji v tehničnem oziru ne more živ krst kaj prerekati, morala počakati ad acta in da „Hlapci“ ne bodo kdovekaj zaslužili na odru. Zabavno je gledati, kako bi radi nekateri ljudje kovali iz te igre belice za svoje malhe, s tem da emfatično pledirajo za najbolj ožigosani stan. Kdor si čist pred svojo vestjo, ti ni treba zagovornikov. -lj.

Björnsterne Björnson se bori v Parizu s smrtjo in vsak trenutek nam lahko prinese vest, da je preminul. Ž njim izgubi evropski svet pesnika, Slovani pravičnega zaščitnika, domovina pa mnogo več. Za nalogo pesnika je smatral vedno, biti vodja svojega ljudstva, in kot takega ga slavimo, po tem se sodi njegovo delovanje vseeno koliko pesniških del njegovih še

živi in koliko se jih bode v poznejšem času čitalo. Četudi bi se že v 50 letih desetina njegovih del ne čitala več, gotovo bo njegova oseba ostala živa v svitu mladostne ustvarjajoče sile. Njegovo delovanje spada v dobo narodnih prebujenj in prerorenj, ki je doseglo vrhunec 1905, ko se je Norveška ločila od škandinavske zveze. Med politiki je imel tudi odločujočo besedo za samostojno Norveško. Bil je perzonifikacija Norveške, zavedujoče se svoje moči in kot takega so ga čutili prijatelji in protivniki, če tudi niso tega zmeraj priznavali. Največ je pesnil v mladosti. Med njegove najboljše kmečke povesti štejemo „Arne“ in „Syenove Solbakken“. V njegovem času je zadobival norveški kmetijski človek v politiki in literaturi svoje mesto. Björnson je bil njihov vodja, ki so ga videli v romantični luči: Kmet je spajal, četudi zase živeč, preteklost s sedanjostjo, smatral se je za potomca Wikinger-ja in samozavestnih vojvod, o katerih pripoveduje srednjeveška povestnica norveška. Takrat se je obnavljala o znanosti in literaturi. Björnson je kot sin župnika na kmetih dobro poznal kmečko življenje. Nič manj ni bil Björnson govornik in žurnalist: ostalo je aktualno vprašanje kraljestva: spisal je dramo „Kralj“; pravna vprašanja, vzgoje, versko in delavsko, vse je obdeloval. Zadnji čas se je pečal z jezikovnimi (narodnimi) prepiri in kot takšen je zagovarjal ogrske Slovake proti nasilju mongolskih Madžarov. Zanimajo ga ie vprašanje svetovnega miru (pangermanizem). Niti umetniška, gospodarska, celo popolnoma osebna vprašanja mu niso bila premalenkostna. Zdi se, kakor bi iz svojega staranja črpal nove moči — „ko cvete mlado vino.“ Imel je neizmerno živlensko moč. Vsega se je polotil in bil je tudi zmožen. Njegovo ljudstvo bo pač s ponosom slavilo v svojem velikanu svoj preporod v drugi polovici 19. stoletja na kulturnem, političnem in socialnem polju. — Björnson se je rodil 8. grudna 1831. v Kvikue. V šolo je hodil v Molde, 1852 je obiskoval vseučilišče v Kristijaniji. Že takrat je pisal recenzije, gledališke kritike in feljtonistične skice. Pozneje je bil z leti gledališki ravnatelj v Bergen in sourednik lista „Aftenblad“ v Kristijaniji. Kmalu nato se je podal v Rim, kjer je nadaljeval svoje književno delovanje. Pozneje je prepotoval Nemčijo in Francijo. Vrnivši se v Norveško je dobil častno pesniško penzijo in se naselil na svojem posestvu v Arlestad. Že od l. 1882. — 1888. je živel v Parizu, kjer leži tudi sedaj na smrtni postelji.

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

»**Prosveta.**« Delovanje »Prosvete je bilo do Božiča prav zelo povoljno. Dasiravno je njen čas le v počitnicah, vendar je tudi med šolskim letom pridno snovala ljudske knjižnice. Ustanovila je knjižnico v Polčanah — iz knjig idrijskih realcev abiturijentov. Dalje: v Slovenjem Gradcu, in eno knjižnico na kočevskem ozemlju. Izpopolnila je knjižnici v Ločah in Maloščah, Te dni pa odpošlje novih knjig v Domžale in Kranjsko goro. To je delo dveh mesecev. V božičnih počitnicah žalibog radi pomanjkanja prostora ni mogla tako delati kot smo želeli. Storilo se je le eno, osnoval se je dramatični odsek, ki se že pridno pripravlja na svoje delo. Če hoče dijaštvo, da bo »Prosveta« še bolj napredovala, mora zanjo še bolj delovati. Naj pusti vse drugo podpiranje — pa naj prične podpirati svoje lastne institucije. Saj to je tudi delo za narod, in gotovo radikalnejše kot delati kod drugod. Naše geslo je: ni narodnosti brez svobode. Višja vsestranska kultura je naš cilj. Delo, intenzivno delo — to te pa naše sredstvo. Le podpore prosimo pri tovariših. Gmotne podpore pa pri rodoljubih. R. P. K.

»**Dolenjska podružnica Prosvete**« je izvedla v božičnih počitnicah natančno revizijo knjižnic v svojem okolišu. Po možnosti so se knjižnice

izpopolnile, slabo finančno stanje ji je to delo zelo oviralo. Zdatno pa je izpopolnila in preuredila domačo poljudno znanstveno knjižnico, nakupilo večje število novih del, predvsem naravoslovnih in priklopila knjižnico javni „Narodne Čitalnice“. Gojila je predavateljstvo med člani, tov. Legat je predaval: „Germanizacija na Ruskem“, tov. Murgel: „O bistvu in socialnem pomenu spolnih bolezni“, (vzorno predavanje za abiturijente.) Za Sokole je vpeljala čajeve večere, namenjene izobrazbi in zabavi. Na čajevih večerih se vrše predavanja, na dnevnem redu je dalje čitanje slovenskih in hrvatskih pisateljev, debate o aktualnih vprašanjih, slednjič pevske točke. Na prvem večeru je predaval tov. Legat: „O pomenu in sredstvih izobrazbe“. Na drugem tov. Murgel: „O ustroju človeškega tetesa“. Dramatični odsek je sodeloval pri gledaliških predstavah „Narodne Čitalnice“ in „Sokola“.

Sredstva moderne ljudske izobrazbe. „Das moderne Volksbildungswesen“ je naslov knjigi, ki jo je napisal znani nemški strokovnjak na ljudsko-izobraževalnem polju G. Fritz. Pisatelj razpravlja v uvodu o bistvu in ciljih ljudske izobrazbe, slika nam začetek ljudskih knjižnic v Angleški in Ameriki seznaoja nas z ljudskim knjižništvom v Srednji Evropi in z ljudskimi vseučilišči. Dasi poudarja morda preveč obširno angleško in ameriško ljudsko izobraževalno delo v primeri z onim romanskih in slovanskih narodov vendar služi knjiga vsakemu, kdor se peča z ljudsko-izobraževalnim delom kot pregledno kompendij formalnih metod in sredstev na polju moderne ljudske izobrazbe.

Javna ljudska predavanja v Trstu. V odseku za javna ljudska predavanja v Trstu v katerem sodelujeta akad. fer. društvo Balkan in tržaško učiteljsko društvo je predaval dne 27. in 28. grudna član „Slovenije“ tov. Mirko Črnič: „O postanku, razvoju in koncu človeka.“ Predavanje so ilustrovale primerne skioptične projekcije, ki jih je vodil g. inž. Škabrne. Odsek je priredil tekom štirih mesecev 10 predavanj. G. dr. Ilešič je predaval o tržaških Slovenih, g. dr. J. Merhar o Prešernu in ilirski ideji, g. Ferdo Plemič o kulturnem razvoju človeštva. Vspehi so bili zelo ugodni, nad 2000 poslušalcev je prisostvovalo predavanjem.

MANJŠINJSKI VESTNIK.

»Hrvatsko društvo za pouku analfabeta« je v lanskem letu prav lepo napredovalo in se utrdilo. Odbor, držeč se principa, da je treba notranjega društvenega življenja, je to smatral kot šolo za svoje člane, ki jih naj usposobi za prosvetno delo med narodom. Člani sami so vodili 18 analfabetskih tečajev v Zagrebu in drugod. V treh tečajih pri zagrebški posadki se je naučilo 250 fantov čitati in pisati. Vsekako lep uspeh. Podpiralo pa je društvo in sodelovalo za vsem pri 66 takih tečajih. Tudi s predavanji se je počelo in vršilo se jih je v Zagrebu 5. Gmotno je društvo podprlo 2 do 3 knjižnice. Društvo je tudi doseglo, da izdaja „Obzor“ vsakih 14 dni posebno prosvetno prilogo za ljudstvo.

»Češki rad za narodne manjšine« se glasi naslov 28. zvezka „Zvono“. Pokret izdaja namreč vsakih 14 dni po en zvezek, ki obravnava aktualnejša vprašanja in donša informativne članke. Pod zgoranjim naslovom prinaša razpravo o češkem manjšinskemu delu. Čehi imajo že celo literaturo, ki obravnava samo to za narodni obstoj prevažno vprašanje. V uvodu se razpravlja važnost dela za obrano manjšin. Nato sledi sestavek o nemških bojnih in obrambnih organizacijah, ki so trdne na Češkem, kakor nikjer drugod. Seveda dobivajo tudi močno podporo iz cesarstva. Razvidno je, kako so znali Čehi paralizirati vsaki sovražen korak, o čem se natančneje poučimo

iz sledečega „Začetki obrambnega dela pri Čehih“. Jako pregledno je orisano delo Narodne jednote Pošumavske. S skromnimi sredstvi so začeli tu ledino orati, rapidno je raslo število članov in prispevkov, pa tudi izdatki. Dandanes pa že sploh Čeh ne more živeti brez narodnega davka, ki ni najmanjši. Knjigo bi, zlasti dokler še ne izideta referata tovarišev Brunčka in Mačkovška na našem IV. shodu tiskana, posebno priporočali mlajšim tovarišem. Treba pa je vzeti to ročno v roke tudi drugim narodnim delavcem, da se naše slovensko obrambno in manjšinsko delo že enkrat sistematizira. Dobiva se ta zvezek v upravi „Hrvatskega Djaka“, „Pokreta“ in drugih knjigarnah za 20 h.

RAZNO.

Plzenjske slavnosti na korist C. M. D. so izpadle najlepše. Pričele so se z informativnimi predavanji župana I. Hribarja, pravnika L. Brunčka in tehnika J. Mačkovška. Akademije in ljudske slavnosti se je udeležila praška kolonija polnoštevilo in veliko pripomogla k lepemu vspehu s slovensko narodno pesnijo. Zakončila sta slavnosti Slovincem dobro znani hribolazec dr. Dvorský, ki je govoril in s skioptikom demonstriral lepoto slovenskih pokrajin ter V. M. Zalar, ki je orisal našo literarno zgodovino. — Taka formula se nam zdi najsrečnejša za medsebojno izpoznavanje.

Desetletni obstoj »Zvezde« na Dunaju. — Dne 6. svečana t. l. je stopilo društvo „Zvezda“ v enajsto leto. Celih 10 let že ima za seboj. Kdor ume in ve, kako se dunajski Nemci vedno bolj in bolj pogrezajo v šovinizem, pregret s pangermanskimi idejami, bo vedel preceniti desetletni obstoj slovenskega društva na Dunaju. Program „Zvezde“ je biti izobraževalno, zabavno in podporno središče dunajskih Slovencev. To nalogo je v precej dobri meri dosedaj vršilo, seveda zadnjo točko le v toliko, v kolikor so mu to dopuščala sredstva. Vršila so se na sestankih predavanja iz slovenske zgodovine, slovstva, tudi o naših nalogah v tujini. Predstavljale so se slovenske gledališke igre, prednašale slovenske pesmi in skladbe, celo opere ni manjkalo. Zbirala in se še zbira v društvu vsa slovenska napredna inteligenca, in napredni Slovenci drugih stanov. Bila je tudi nekako zabavno otočišče visokošolskega dijaštva, ki tudi zmeraj aktivno sodeluje. Tokrat je nastopal naš slovenijanski pevski zbor z drugimi pevci, duet na gosli sta igrala tt. Sajovic in Štritof, spremljal ju je na glasovirju tov. Trost. Četvero-ročno sta prednašala na glasovirju „Slovanske plese“ tt. Štritof in Trost. — Dasiravno ni manjkalo slavnostnemu govorniku gosp. Kristanu zgodovinske snovi za govor, vendar bi bilo želeti, da društvo svoje delovanje še mnogo bolj poglobi, zlasti naj prireja vsak zabaven večer vsaj s predavanjem — utile cum dulci. Predavateljev dobi gotovo dovolj, a če ne drugod, pa med visokošolci, ki bi takšno nalogo gotovo radi prevzeli. Seveda ni treba pričakovati, da se jim bo prišel kdo ponujati. To upamo sedaj o novem, čilem odboru.

Prvo počitniško potovanje dunajskega vseučilišča. Akademski senat dunajskega vseučilišča je sklenil prirediti v počitnicah za dijake vseh fakultet poučna potovanja. V velikonočnih počitnicah se bo vršilo prvo tako potovanje in sicer na jug naše monarhije. Trajalo bo od 22. sušca do 1. malega travna. Izletniki si bodo ogledali predvsem Oglej, Gradeš, Spljit, Kotor, Metkovič, Mostar, Poreč. Vse znamenitosti teh krajev bodo razlagali strokovnjaki, vršila se bodo predavanja na polju umetnosti, kulturne zgodovine, prirodoslovja in socijologije. Pravniki bodo imeli priliko poučiti se pod strokovnim vodstvom o umetniškem in naravoslovnim, medicinci in filozofi o gospodar-

skem in trgovinsko-političnem pomenu teh dežel. Potovanja se udeleži večje število profesorjev, dijaki bodo imeli priliko stopiti s svojimi učitelji v ožje stike, kakor je bilo to možno doslej na tako velikem vseučilišču. Profesorski komite priredi pred začetkom potovanja za uvod poseben cikel predavanj o higijeni in tehnični strani potovanja itd. Kakor je ideja teh počitniških potovanj zelo hvalevredna, za nepremožnejše dijake bodo ostale brezplačne, ker so stroški previsoki, znašajo namreč okoli 100 kron. Ne verjamemo, da bo kak slovenski dijak tako srečen, da se jih bo mogel udeležiti.

Slavna državna policija je menda povsod enaka: na Ruskem, kakor v Avstriji. O praški pa je že itak znano, da je nekaj izvleček najboljšega. — Lansko leto je „Adrija“ naznanila programatični občni zbor. Na dnevnem redu je bilo tudi „jugoslovansko vprašanje“. Dve uri pred pričetkom pa pride odlok, da se vsled omenjene točke občni zbor ne sme vršiti. Napravilo se je vse potrebno, da bi se vršilo zborovanje po § 2. Ko pa bi se imel sestanek pričeti, je vdrl v sobo policijski komisar ter zagrozil z aretacijo vsem udeležencem, če se ne razidejo. In imel je res pripravljeno kompanijo „federbušov“. — Letos je slavna policija posebno naklonjena Srbom. Komaj so bila potrjena pravila „Zveze jugoslovanskih društev“, že so konfiscirali vse zapiske in papirje akad. društva „Šumadiji“. Če mislijo slavni psihologi, da bodo na ta način zadržali razvoj, smo jim seveda samo hvaležni!

Halleyev komet je bil odkrit leta 1705. Na zemlji ga lahko opazujemo v gotovih časih, ker potuje okrog solnca v sklenjenem potu. Halley ga je nazaj zasledoval do 1531. leta; najnovejša raziskovanja pa so dognala, da so ga videli že v 8. stoletju pred Kr. v presledku 75 let, kakor spričujejo najstarejši zgodovinski zapiski. Seveda je že eksistiral prej in je najbrž član solnčnega sistema in zemlji se je že gotovo večkrat prikazal, ko je še tavalo človeštvo v temi nekulture. Pot, po kateri potuje komet okrog solnca, je velika elipsa. Njena velika os je 35,87 krat toliko, kakor razdalja med zemljo in solncem, torej znaša okroglih 718 milijonov milj. Od solnca se oddalji za 706 milijonov milj, pride mu pa tudi v bližino 12 milijonov milj. Njegova pot tvori s ploščo zemeljske poti kot 18° in se premika v nasprotni smeri, nego drugi planeti okoli solnca, torej nazaj. Tudi ne vleče zmeraj repa za seboj, ampak ga obrača zmeraj od solnca v stran. Dolžina repa se z bližanjem solncu veča in potem zopet manjša. V veliki daljavi je rep sploh neznamen. Tako so ga videli preteklega leta v Greenwichu brez njega. Kedaj ga bomo tu videli, še ni gotovo, najbrž okoli 10. aprila. Sedaj ga je treba iskati zjutraj pred solnčnim vzhodom, vidi se tudi s prostim očesom. Svetlejši bo postajal do 20. maja. Pozneje se bo videl zvečer, kjer bode vidljiv s prostim očesom do junija in potem naprej le z daljnogledom. Rep bo imel najbolj razvit okoli 20. aprila. Meril bo 5–6 zemljepisnih milj. Od zemlje bo komet tedaj oddaljen 24. milijonov milj. Bližal se bo zemlji do 20. maja na 3,200.000 milj. Potoval bo blizu v plošči zemeljske poti med zemljo in solncem. Rep se bo raztezal čez zemeljsko pot, ker je obrnjen od solnca v stran. Zemlja bo ob tem času na tem delu poti in se bo premikala skozi oddaljene dele repa, najbrž 18. maja, morebiti dan poprej ali pozneje. Natančno se to ne da določiti, ker je premer repa na tem delu neznan. Gotovo pa je, da bo zemlja popolnoma z repom ovita.

Kranjski deželni odbor in dijaštvo. Proračun deželnega zbora kranjskega za leto 1910. izkazuje sledeče izdatke za dijaštvo (primerjaj poročilo „Slovenskega Naroda“ št. 298. z dne 29. decembra 1909): 1. dunajskemu in graškemu bolniškemu društvu 600 K (menda vsakemu po 600 K), 2. za ustanove in podpore učiteljsčnikom 9000 K; 3. 2 ustanovi po 1600 K za

privatne docente, 5 po 700 K za tehnike, 5 po 700 K za medicine; 4. podpore visokošolcem 5000 K; 6. dijaškim podpornim društvom 6000 K; 7. podpora slušatelju eksportne akademije 400 K, učencem trgovskih akademij 1000 K, ustanove in podpore učencem in učenkam obrtnih šol 6400 K, posebnih strokovnih šol 1000 K. V skupnem znesku znaša proračunjeni izdatek kranjskega deželnega zbora za dijaštvo 40.200 K. Ti tisočaki niso bogve kako sijajni, toda vendar se nam zdi, da je to največ, kar se je doslej izdalo iz deželnih sredstev za slovensko dijaštvo. Deželna podpora ima na eni strani namen omogočiti domačim sinovom višjo izobrazbo in jim tako pripomoči do boljšega kruha, na drugi strani pa si vzgojuje dežela na ta način potrebne inteligentne moči, ki jih potrebuje. Iz tega namena samega jasno sledi, da dobe podpore tisti prosilci, ki so podpore najbolj potrebni in brez nje ne bi mogli zmagovati težkih bremen, ki jih nalaga dandanes dolgoletno šolanje, pa oni, od katerih se pričakuje, da bodo po svojih zmožnostih kar največ lahko koristili domovini. Kriterij razdeljevanja podpor bi bil potemtakem: potreba in vrednost, in se presoja po spričevalih. To je čisto logično izpeljano iz namena, ki ga ima dežela pri podeljevanju podpor. To je pa tudi čisto naravno iz tega vzroka, ker se s tem vzpodbujajo prosilci k medsebojni konkurenci pri študijskem napredku in pri delu sploh. Deželni odbor kranjski, ki razdeljuje podpore, pa se ne drži namenu ogovarjajočega, naravnega in edino pravičnega načela, zakaj njemu ni kriterij potreba in zmožnost, marveč politično mišljenje! In tega se tudi konsekvентno drži. To sicer koristi morda stranki, kateri pripada večina kranjskega dež. odbora, deželi sami je pa gotovo prej v škodo kot v hasen. To pa radi tega, ker zasedejo važna mesta v deželi manj sposobne moči, ki so vsled podpore vezane, drugič pa se s takim ravnanjem odženo boljše moči, ker najdejo doma samo krivico in zapostavljanje: zakaj kakor se zdaj godi pri podporah, tako se bo pozneje godilo pri službah. In nihče ni neumen, da bi tlako delal, nesposobnejši pa bi vlekli kolikortoliko mastne plače. Toda k dejstvu! Lani je deželni odbor po poročilu „Slovenca“ od 13. septembra 1909. št. 208. razdelil nekaj podpor, ki jih ni nikjer razpisal niti objavil, kar je jasen dokaz, da ima vzrok zato: podpore so namreč dobili samo klerikalni dijaki! Letos so se že podelile medicinske štipendije zopet samo klerikalcem in sicer večinoma prvoletnikom, ki bodo vlekli ustanove celih šest let, v katerem času bi dežela imela lahko že dvojno zdravniško generacijo, če bi štipendije dobili starejši letniki, ki imajo že kake izpite. Toda deželni odbor jih je dal svojim protežjem ter s tem napravil starejšim ne le krivico, ampak jih tudi hudo žalil. Kaj čuda, če vlada potemtakem splošno mnenje, da obrne ves neklerikalni naraščaj kranjski deželi hrbet?! Saj v dolini šentflorjanski nič ne velja znanje, sposobnost, delo, marveč licemerstvo in klečeplazstvo, o čemer pa nikdo ne mara konkurirati s klerikalci. Pa še nekaj se imamo zmeniti s temi poštenjakoviči v deželnem odboru in o vseučiliških mestih. Ne le da dobe vse ustanove edino klerikalci, zanje je še poseben fond pod št. 4. Tudi te kronce bodo zlezle v klerikalne mošnje, seveda po tihem, brez vsake obveze, za to ali ono uslugo. Zahtevamo, da dá deželni odbor teh 5000 K dijaškim podpornim društvom, da jih bodo razdelila med dijake po pravici. Če tega deželni odbor ne stori, potem vedo podporna društva, kaj jim je storiti: vsako klerikalno prošnjo a limine odkloniti z motivacijo, da ima zanj deželni odbor kranjski pet tisočakov. Kaj naj pa rečemo o tem, da je deželni odbor odvzel štipendijo enemu slovenskemu doktorju,* ki je ravno na tem, da se habilitira?! In to le, ker ni klerikalec! Slovensko dijaštvo je v pravem času pokazalo slovenski javnosti klerikalno kopito pri deželnem

odboru v Ljubljani upajoč, da poklicani faktorji store svojo dolžnost in pogledajo malo klerikalcem na prste. Toda kruto smo se varali. V celi proračunski debati ni nikdo niti črnil o krivičnem klerikalnem postopanju, dasiravno so bile razmere znane; seveda klerikalce mir od nasprotni strani v njihovem početju samo podžiga. No če je to gotovim komodnim gospodom prav, mora biti nam tudi. Toda vedo naj eni in drugi, da pride dan plačila!

Protialkoholno gibanje. Tudi protialkoholno delo se mora ravnati po razmerah. Na Slovenskem mora biti drugačno, kakor recimo na Finskem ali v Ameriki — za agrarne sloje ne velja ista formula kakor za meščanske ali delavske. Ni prav, ako govorijo toraj naši abstinenti o neki — edino znanstveni metodi in mislijo pri tem na način, ki se je obnesel po drugod. Malone po vseh slovenskih deželah se alkoholne pijače producirajo. V vinorodnih krajih, kakor so Slovenske gorice, južno Štajersko, južni del Krasa celo v toliki množini, da je tam protialkoholno vprašanje obenem krušno. Malo drzna je misel, da se da z agitacijo samo privedi ljudi do tega, da opuste svoje vinograde. V teh krajih je protialkoholno delo problem nacijske ekonomije. V ljubljanskem Narodnem gospodarju je izišel članek, ki je to dobro povdaruje. Članek pravi, da je treba eksport vina povspesovati, njegovo produkcijo pa ovirati. V prvem oziru bodo naše vinske zadruge lahko gotovo nekaj storile. Mnogo ne bodo mogle, ker je konkurenca velika. Uvaževanja vredna bi bila druga možnost: v koliko bi se dala produkcija alkoholnih pijač zmanjšati s produkcijo brezalkoholnega vina? Na ta način se problemu deloma izognemo; vrh tega pa bi bili predpogoji za tak eksport morda čisto drugačni, kakor za izvoz alkoholnih vin. — Kar se tiče parole: vinsko produkcijo je treba ovirati, mislim, da je tako dolgo neizvedljiva, dokler ljudje ne bodo imeli drugih eksistenčnih sredstev. Nacijski ekonom ima toraj tudi s tega stališča obširno polje za teorijo. In kjer je dosti teorije — tam sledi končno vsaj nekaj prakse. Vendar pa tudi agitacija ni brez pomena. Naj bi nas vedno spominjala na nevarnost alkoholizma, ki nam Slovencem brezdvomno grozi! Proti žganju bi se dalo na ta način mnogo doseči. In ravno tu je najrealnejša točka našega protialkoholnega dela. Druga njegova naloga naj bi bila ta, da bi uvedla v našo družbo drugačen bon ton. V zadnjo gorsko vas vaj prodre naziranje, da ni nekaj častnega, ako se pri veseljah nezmerno popiva. To se da doseči najbolj z vzgledom. Mislim, da bi ne bilo brez vspeha, ako bi se začeli prirejati po deželi prijateljski večeri, kjer naj bi pokazala inteligenca ljudstvu, da se je mogoče zabavati tudi brez alkohola in da mora človek, ki hoče veljati za boljšega, stremeti za tem. Ključ do realiziranja tega načrta leži seveda na političnem polju. Inteligenca je treba dati ljudstvu in ljudstvo inteligenči. Dokler bosta hodila vsak svoja pota, je kakor povsod, tudi tukaj, vsak pravi napredek izključen. Vsaj učiteljstvo mora dobiti v ljudstvu zaslonbe. Za popolno abstinenčna društva na deželi nisem. To je lahko naš končni cilj in tega se lahko po možnosti držimo; a mnogokrat pride človek v položaj, da protialkoholni ideji več koristi, če računa z realnimi razmerami, in ga spiše eventualno tudi kak kozarec, kakor če dela nasprotno. Naj se mi ne ugovarja, da ni potem nobene prave meje med koristnim in škodljivim. Pri vsaki protialkoholni organizaciji, tudi pri abstinenčni je treba računati z etično zrelostjo posameznikov. O načinu, kako bi se dala izvesti protialkoholna organizacija najbolje — kajti organizacije je v dosego zadnjih dveh ciljev na vsak način treba — je prinesla že „Zlata doba“ par člankov. Morda bomo imeli tudi mi priliko, o tem natančneje izpregovoriti. — k.

Vabilo na naročbo tamburaškega instrumentalnega lista „Lira“, ki bo izhajal vsaki 25. dan v mesecu. „Lira“ bo prinašala samo efektne v lahkem slogu sestavljene skladbe, uporabne za zabave, plesne, izlete itd. Vsebinska „Lira“ bodo koračnice, plesni in zabavni komadi, kupleti za en in več glasov — (katerim bo podstavljen tudi klavirski izvleček) — in ženski zbori s spremljevanjem tamburaškega zbora. Prva številka „Lira“ izide 25. januarja t. l., ter velja vse leto 10 K, za pol leta 5 K. Posamezne številke 120 K. Naročila sprejema upravništvo „Lira“ v Ljubljani, Sodna ulica št. 4, II. nadstr.

»Podpornemu društvu za slovenske visokošolce na Dunaju« so poslali od 15. nov. pa do 15. dec. sledeči gg.: Po K 400: Ljubljana: „Daj nam danes naš vsakdanji kruh“, potem slav. deželni odbor kranjski. Po 50 K: Dunaj: dr. Stan. Lapajne, dv. adv. Po 30 K: Celje: polk. A. Susić; Ljubljana: A. & E. Skaberne. Po 20 K: Bovec: Leop. Jonko; Dunaj: vld. svet. Ant. pl. Globočnik, dvorni svetnik Vlad. pl. Globočnik; Litija: not. Luka Svetec; Ljubljana: veltrg. Iv. Knez, Slovensko omizje „Pri Roži“; Trst: not. Viktor Vessel. Po 15 K: Maribor: Eksc. knezoškof Mihael Napotnik; Gradišče: dr. Jos. Spešič, mesto venca + dr. Omulecu. Po 10 K: Celje: dr. Jos. Sernec; Dunaj: vlad. svet. Ant. Ilc, dr. Fr. Kartin, prof. Jos. Stritar; Gorica: dr. H. Tuma; Gradec: vseuč. prof. dr. Matija Murko; Konjice: dr. Iv. Rudolf; Kozje: dr. Jos. Barle; Kranj: ga. Jos. Puppo, dr. V. Stempihar; Kranjskagora: dr. Jos. Tičar; Ljubljana: Arce Rajko, ces. svet. Iv. Murnik, prof. Pleteršnik, dr. Poček, dr. Švigelj; Šmarje pri Jelšah: dr. Ant. Mladič; Trst: učit. Ant. Hrast, Iv. Mankoč. Po 8 K: Jesenice: A. Schrey. Po 6 K: Hauenstein: Fr. Svetlič; Ljubljana: prof. R. Perušek; Maribor: dr. R. Pipuš; Mödling: nadrev. Jos. Mejač; Novomesto: dr. Iv. Schegula; Ptuj: dr. Jurtela. Po 5 K: Borovnica: Iv. Kranjc; Brežice: dr. Iv. Benkovič; Celje: dr. Juro Hrašovec; Idrija: Fr. Ks. Goli. Krško: Ant. Jugovic; Ljubljana: Iv. Gričar, Iv. Mejač, Leop. Mikusch, Vikt. Rohrmann, A. Šarabon, prof. Tavčar; Ljubno v Sav. dol.: Fr. Ks. Petek; Mozirje: Rud. Pevec; Pazin: živinozdr. Jos. Rebek; Sp. Šiška: Iv. Pušar, Al. Zajec; Sv. Trojica v Sl. gor.: dr. Al. Kraigher; Trst: dr. O. Rybář, nadsv. Ant. Furlani; Unec: Avg. Bellé. Po 4 K: Dunaj: Neim. gdč. v „Zvezdi“; Gorica: Anton Šantel; Gradec: Štef. Rojnik; Kranj: J. & A. Majdič; Ljubljana: Aleks. Hudovernik. Po 350 K: Predloka: župn. Iv. Sancin. Po 3 K: Dunaj: dr. Jan. Lenoč; nadsv. Val. Stergar; Ljubljana: Val. Kopitar, Fr. Štupar. Po 2 K: Grm: R. Zdolšek; St. Ilj pri Velenju: župn. Ant. Kolar; Št. Peter na Krasu: Jos. Medica; Unec: Matilda Sebenikar. — Skupno 74 darovateljev 145750 K. — Pripominjamo, da se je v novembru na 90 prosilcev razdelilo nad 1500, v decembru na 80 prosilcev nad 1300 kron! Da bo društvu mogoče tudi zanaprej v tej meri podpirati uboge in marljive visokošolce, prosimo prijatelje in dobrotnike naših visokošolcev, še nadaljnih, oziroma novih podpor, ker sicer bi moralo društvo tudi najpotrebnejšim darove zmanjšati ali pa še celo odreči. Darove sprejema blagajnik Ivan Luzar, nadrev. juž. žel. v p., Dunaj, III/3 Reisnerstrasse 27.

Literarnemu poročevalcu »Naših Zapiskov«. Na svoj poziv, priobčen v zadnji številki na tem mestu pod tem naslovom, sem dobil sledeči dopis urednika „N. Z.“ gospoda dr. Dermote, ki ga, ker je bil odprt, priobčujem brez njegovega izrečnega dovoljenja: „Vaše blagorodje! Čital sem v Omladini Vaš „poziv“. Z grobstmi se pri meni ne opravi nič; še manj z grožnjami. Zato hočeva jaz in tisti „referent“ počakati, kaj napravite čez mesec dni z nama. Potem se utegnemo pomeniti — če se nama bo zdelo. Vas prijazno pozdravljam! Dr. Dermota. G. 29/XII. 1909.“ — Gospod dr. Dermota se

žrtvuje za svojega referenta, ki pa mora biti ali hudo neveden, ali pa nič manj strahopeten, ker niti v teku enega celega meseca ne ve (ali si ne upa?) podpreti svojih pavšalnih trditev z dokazi, ki bi jih kot spodoben recenzent pač moral imeti že vse na razpolago, še predno je zapisal ono nepremišljeno oceno. G. dr. Dermota se je s tem pokazal sicer zelo ljubeznivega in požrtvovalnega urednika, a je s tem svojega „referenta“ dovolj jasno označil. Označil pa ob enem tudi značaj literarnih poročil v „N. Z.“, ki jih po vsem tem ne moremo več imeti za resna. Tako ravnanje ni več literarno poročanje ampak literarno rokovnjaštvo, katerega najnovejši zaščitnik v slovenski literaturi je postal — g. dr. Dermota. In skoro bi rekli, da nam je tega žal.

V Gradcu, 15. januarja 1910.

J. A. Glonar.

Venček triglasnih narodnih pesmi za šolo in dom II. Sestavil in na svetlo dal Anton Kosi. Leta 1909. Cena 50 h. (Pri večjem naročilu znaten popust.) Jako porabna zbirka 10 narodnih pesmi.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Cenjene naročnike in sotrudnike prosimo, da nam oprostite zakasnitev teh dveh števil, kar se je zgodilo vsled menjave v uredništvu. Upamo, da nam ostanejo vsi zvesti in še pridobe novih.

Srednješolske priloge tokrat vsled pomanjkanja gradiva. Morda se je pri menjavanju marsikaj zgodilo, kar nam naj tt. oprostite.

Resnicoljub. — Iz Vašega dopisa nisem mogel jasno razvideti, če se to tiče naše struje. Ko dobim dotično knjigo, pogledam in uporabim. Hvala! Pa se še kaj oglasite!

M. G. Brodarjev. — Uporabim prihodnjič. Pošljite še kaj!

Ti dve številki sta urejeni od novega urednika.

ERRATA CORRIGE!

Čitaj: na str. 108, 17. vrsta: eter mesto etes, — na str. 109, 51. vrsta: „Kultura je idol, ta pa klije iz realij“ mesto Kultura je idol, ta pa „klije iz realij“, — na str. 125, 8. vrsta: setve mesto žetve, — na str. 126, 2. vrsta: vzgojitelju mesto vzgojitelj, — na str. 126, 23. vrsta: razmerje mesto razmirju, — na str. 128, 3. vrsta: znanostjo mesto znanosti, — na str. 128, 14. — 15. vrsta: G. Masaryk: Die philosophischen und soziologischen Grundlagen des Marxismus; Roscher: Grundlagen der Nationalökonomie, Politik mesto G. Masaryk: Die philosophischen und soziologischen Grundlagen des Marxismus; Grundlagen der Nationalökonomie, Roscher: Politik, — na str. 128, 25. vrsta: Chamberlain mesto Chamberlen, — na str. 128, 42. vrsta: intenzivnejši mesto intentivnejši.

Tvrdba

GRIČAR & MEJAČ

Ljubljana, Prešernove ulice 9

priporoča svojo bogato zalogo

izgotovljenih oblek za gospode in dečke

ter mične novosti

— v konfekciji za dame in deklice. —

Ceniki zastonj in franko.

